

KAKO SE ČASI MENJAJO!

Gornje je prizor iz časov — le dve leti nazaj, ko so sovjeti verjeli, da so dosegli v paktu s Hitlerjem največji trijumf. Na sliki so člani sovjetske trgovske komisije, ki je takrat prišla v Berlin, da uredi podrobnosti glede prometa med Sovjetsko Unijo in Nemčijo. Takrat so jo nemški časopisi slavili in zatrjevali, da pomeni to "trajno prijateljstvo in vzajemnost". A po dveh letih, oziroma še manj, sta se spoprijeli in sta v bitki, ki je največja, kar jih je pozna zgodovina. Naša želja je, da v nji zmaga država, ki jo je v Berlinu še ne tako dolgo tega predstavljala skupina, ki jo vidite na tej sliki.

PRESOJANJA DOGODKOV DOMA IN PO SVETU

Illinojska državna posredovalnica za delo je v mesecu juniju dobila delo 23,773 osebam, med tem ko ga je isti mesec lani le 13,476 osebam.

Ker posluje ta ustanova v korist delavstvu, naj se tisti, ki iščejo delo, obračajo z zaupanjem do nje.

Kakor se glasi uradno poročilo nabornega urada, je bilo dne 1. julija vpisanih v vojaško službo 752,572 po 21 let starih fantov.

V primeri s prebivalstvom je newyorška država prva z ozirom na število vpisanih mladcev. Tam je bilo vpisanih 72,903. Illinois je bil na tretjem mestu s 43,501. V Indiani je bilo vpisanih 20,438, v Wisconsinu 17,469, v Michiganu 33,136, in v Iowi 13,924. Pennsylvania je bila na drugem mestu z 61,366 fanti.

V Porto Ricu se je vpisalo 9,190 fantov, a v Hawaiju pa 2,628. Iz Alaske še ni bilo doselej poročila.

Newyorški politični boj za županski stolec se je pričel v začetku minulega tedna, ko je sedanji župan F. H. La Guardia po radiu naznanil newyorškim volilcem, da se bo potegnil še za tretjo službeno dobo. Njegov nasprotnik v tej politični

borbi bo William O'Dwyer iz Brooklyna.

Sedanjšega župana, ki je eden najboljših in najpoštenjših, kar jih je še imelo newyorško mesto, podpirata fuzijska stranka in pa Ameriška delavska stranka. Fuzijonisti so ga poslali v mestno hišo l. 1933. in l. 1937. Newyorški župan se izvoli za dobo štirih let.

"Črne bukke", v katere je vlada te dežele zapisala 1,800 imen takih tvrdk in posameznikov v latinski Ameriki, ki imajo že kakršnekoli stike z osiščem, so napravile v Južni Ameriki zelo slab vtis.

Washingtonska diplomacija bi več koristila ameriškim interesom, če bi se ravnala po angleški metodi in ne kazala tako svoje "dolge palice". Če bi bile Združene države objavile tisti imenik potem, ko bi napovedale vojno, bi se imelo to njeno postopanje za vojno mero. Ali tako pa so mnogi južni Američanji pod vtisom da jim njihovi sosed na severu prinaša vojno, preden so jo sprejeli jenjkiji sami.

Poglavar anglikanske cerkve nadškof Cosmo Gordon Lang je v začetku zadnjega tedna odobril zavezujočo pogodbo, ki (Nadaljevanje na 4. strani).

Učiteljska unija proti uvedbi verskega pouka

Ker je dobila čikaška učiteljska zveza od raznih strani več vprašanj, kaj misli o tem, da bi se uvedel verski pouk v čikaške šole, je te dni podala sledečo izjavo:

"Učiteljska zveza v Chicagu meni, da je vsaka zveza javnih šol s programom verskega pouka kršitev temeljnega ameriškega načela, s katerim je cerkev ločena od države, in zato nespametna. Zato ta unija nasprotuje vsakršni taki zvezi." Ze dokaj časa se vrši propaganda za to, da bi se uvedel verski pouk v javne čikaške šole, kakor je to običaj v mnogih evropskih deželah.

Ker so morali tisočeri ljudje ravno radi verskih in protiverskih nazorov pobegniti iz Evrope semkaj v to deželo, so tisti, ki so delali ustavo Združenih držav, že tedaj ločili cerkev od države.

Kjer ima cerkev kot državna ustanova politično moč, kakor jo je imela na pr. v Jugoslaviji, so preganjanja takih, ki ne marajo nobenih stikov s cerkvijo, na dnevnem redu in vsi morajo plesati tako, kakor jim gode cerkvena ali klerikalna stranka, kakor se je to zgodilo na Slovenskem pod Koroščevim režimom.

Uvedba verskega pouka v javne šole bi pomenil začetek konca svobodi mišljenja in izražanja v tej deželi, ki se je razvila v najmočnejšo deželo na svetu na osnovnem načelu ločitve cerkve od države.

Kdor se bori proti tisti prekanjeni nakani cerkvenih interesov, se bori za temeljno načelo Združenih držav in blaginjo ameriškega ljudstva.

Stališče, ki ga je zavzela učiteljska zveza v tem vprašanju, je popolnoma pravilno in zasluzi vse priznanje.

Cikaško prebivalstvo štelo lani 3,396,808 ljudi

Prebivalstvo države Illinois šteje 7,897,241 ljudi, kar predstavlja 266,587 ljudi več kakor pred 10 leti.

Prebivalstvo mesta Chicaga šteje sedaj 3,396,808 ljudi ali 20,370 oseb več kakor pred desetimi leti.

Te številke je izdal urad za ljudsko štetje, ki ima svoj sedež v Washingtonu.

Slovinci morajo v Hitlerjevo Srbijo

Iz slovenskih krajev, pripojenih podložni Hrvaški, je Anta Pavelič izselil doslej že okoli 30,000 Slovencev v Hitlerjevo Srbijo. To bodo prejkone Slovenci iz Bele Krajine.

Latinski Ameriki so se naposled vseeno odprle oči

BOLIVIJA NA CELU GIBANJA PROTI NACIJEM. NEMSKEMU POSLANIKU POKAZALI VRATA. PREJŠNJI FINANČNI MINISTER PRIJET. — ŠTIRJI LISTI USTAVLJENI. — ŠTIRJE CASNIKARJI ARETIRANI.

Dogodki, ki so se vršili v zadnjih par tednih v Boliviji, so pokazali, da je Hitlerjeva klika že pridno na delu tudi v Ameriki, ter odprli oči celo takim ljudem, ki so trdili, da je Amerika popolnoma varna pred nemško nevarnostjo.

Nacijski agentje že dokaj časa spletkarijo v Južni Ameriki, kjer so si mislili utreti pot za naval na Severno Ameriko, zlasti pa na Združene države ameriške. Zato so vsi dogodki, ki se vršijo tamkaj, sila važni za nas v tej deželi in jih moramo zasledovati s kar največjo pozornostjo.

Bolivija, kjer je prišlo do najodločnejšega odpora proti podtalnemu delovanju nacijskih agentov, je kaj majhna deželica. Ali vseeno se je pokazalo, da nacijski apostoli nikakor ne podcenjujejo takih držav, nego se jih lotijo najprej v svojih nečednih početjih, ki stremijo za podjarmljenjem celega sveta. Njihovo postopanje je povsod enako. Najprej ujamemo majhne ribice, da se potem laže lotijo velikih.

Nemški poslanik dobil brco

Predzadnjo soboto zvečer je bolivijska vlada povedala nemškemu poslaniku Wendlerju, da ji je nezaželen in se naj zato čim preje pobere iz dežele. Možak je bil zapleten v snovanju protivladne revolucije, ker je mislil z njo uvesti tamkaj Hitlerju naklonjeno vlado.

Prejšnji minister zaprt

Ker je bil prejšnji finančni minister Estensoro zapleten v podtalno nacijsko delovanje kot načelnik Nacionalističnega revolucionarnega gibanja, so ga zaprli, a njegovo organizacijo pa razpustili.

Razkritje nacijske zarote v Boliviji dokazuje, da se je nacijsko delovanje širilo po latinski Ameriki vtrč z brzino oboroževanja v tej deželi. Bolivijski puč izpopolnjuje krog nacijski

skega delovanja tamkaj. Argentina, Čile, in Peru so v tistem krogu.

Bolivijski prebivalci v Buenos Airesu zatrjujejo, da so nemški agentje zavrlj delo po rudnikih v njihni deželi, koder se pridobiva kositer, volfram, antimon in cink, kar vse se bistveno potrebuje v izvajanju obrambnega programa v Združenih državah ameriških. In v tej zvezi se še dobro spominjajo, kako je prejšnji bolivijski predsednik Quintanilla pred tremi meseci trdo prijel nemškega poslanika in bolivijske nacionaliste ter jih posvaril, naj nehajo ruvati proti deželi.

Štirje listi ustavljeni

Da so se v Boliviji resno poprijeli dela za iztrežitev nacijske sodrge, kaže tudi to, da so bili predzadnjo soboto ustavljeni tamkaj kar štirje listi — med katerimi sta dva tudi v protiosiščem imeniku v Washingtonu. Nadalje je dala bolivijska oblast prijeti tudi štiri časnikarje, med katerimi je bil tudi urednik lapaškega lista "La Calle", ki je eno najglasnejših nacijskih trobil.

V zadnjih dveh letih je nemško poslanništvo v La Pazu podpiralo z denarjem precej listov, da so širili nacijsko propagando, in zakladalo tudi bolivijsko nacistično stranko, ki ji stoji na čelu, kakor trdijo nekateri viri, bolivijski vojaški ataše v Berlinu Elias Belmonte.

Naciji zlorablajo pravice

Nemci zlorablajo demokratično pravico do svobode govora in tiska, kakor je dognala bolivijska vlada. In nekaj sličnega se dogaja tudi v Urugvajju in Argentini. Nemški agentje pazijo po vseh demokratičnih deželah na to, da dobijo kar največ listov pod svojo kontrolo; kajti le tako morejo skoro neovirano trostiti svoj marš (Nadaljevanje na 5. strani.)

Ustvarjanje boljših in lepih razmer

Naše življenje je neprestana borba za obstanek, ki imaj biti po smereh družabnih in naprednih načel čimdalje lepši in srečnejši.

Smisel našega življenja ni to, da se porajamo, životarimo in umiramo.

Cilj našega življenja je po naši ideologiji ustvarjanje — ustvarjanje takih reči in stvari, ki naj nam in našim potomcem prinesejo boljše in lepše razmere v našem in njihnem življenju.

Za dosego tistih dobrih reči se moramo posluževati raznih primernih in umestnih pripomočkov, mjad katerimi je eden glavnih dober tisk.

Ce je v tisku kaj dobrega in koristnega, je to vaš list Proletarec, ki je z vami v tistem plemenitem stempljenju za lepšimi in boljšimi življenjskimi razmerami nepretrgoma že več kakor petintrideset let.

In če hočete, da se še bori z vami za tiste svetle vzore, glejte na to, da ga čitate, ga podpirate z naročnino in prostovoljnimi prispevki, kolikor je to v vaših močeh, ter ga z vso vneto pa gorečnostjo širite med svojimi prijatelji in znanci širom po tej deželi in izven nje.

Paveličeva "kraljevina" tik pred razsulom

ČETNIKI DRŽIJO DEŽELO ZA VRAT. — DR. MAČEK IZVEN JAVNOSTI. — VEČINA LJUDSTVA PROTI "NOVEMU REDU". — SLOVENCEM GRE TRDA. — PRISILNO DELO ZA ŽIDE "NEODVISNE" HRVATSKE

Morda je imelo osišče doslej še dosti sreče v pobujanju in uničevanju. In tudi na bojnem polju je bila Hitlerjeva soldateska dozdale domala povsod uspešna, med tem ko se ne da trditi tako o Mussolinijevi vojski. Ta je doživela v teku doseganje vojne več porazov kakor pa zmag.

Hitlerju pa niso vojni uspehi dovolj. V svoji nadutosti se je hotel postaviti tudi na polju državniške umetnosti, pa je poraganjanju Jugoslavije ustanovil novo hrvaško kraljevino s pomočjo izdajalskega Hrvata Paveliča in prav takšnega Kvaternika.

Ali zdi se, da je imel že pri tem svojem prvem poskusu veličansko smolo. Kajti hrvaška država, ki je dala kraljevo krono nekemu propalemu članu savojških zajedalcev, je baš sedaj v kleščah tako hudih notranjih nemirov, da bi bil velik čudež, če bi se sploh izkopala iz njih, kakor se glasijo razna poročila iz nepristranskih in zanesljivih virov.

Italijani se pri vsem tem nekam čudno obnašajo. Nič se ne razburjajo. Nič se ne ganejo. Da, še celo podpihujejo tiste nemire na tihem. Menda delajo to zato, ker mislijo, da jim pada v slucaju, če se zruši Paveliču izdajalski prestol, tudi še cela Hrvaška v naročje.

Cetniki na delu

Italijani se skoro nič ne zmenijo za to, da bi zatrli na Hrvaškem četniško bojevanje, ki drži to deželo za vrat, odkar je bila oklicana za "neodvisno državo" dne 10. aprila letos, ko so "osvobodilne" armade nemškega samosilnika podjarmile Jugoslavijo. Gorati kraji v Bosni so še posebno živa središča neugnanih četnikov.

Le tu pa tam pride kaj na dan o teh prekucijah in zmešnjavah, ki bolj in bolj razkrajajo novo državo. Zavesa, ki so jo potegnili Nemci in Italijani okoli celotnega Balkana, je sila gosta in skoro neprodorna. Ali včasih pa vseeno kaj uide skozi njo.

Se pred nedolгим sta bila ubita dva člana Paveličevih vstajsev. In odrejeno je bilo javno žalovanje po celi deželi.

Vsi tisti, ki jih dajo oblasti ustreliti in drugače umoriti, so označeni za komuniste ali pa žide. Pred kratkim je bilo 13 takih "komunistov ali židov" ustreljenih v Beogradu. V Zagrebu so kaznovali 590 ljudi v osmih dneh, ker so baje kršili predpise in odredbe glede mestne zatemnitve. Nekli mladenič je bil obsojen na smrt, ker je zavpil: "Živela Rusija!" Blizu nekega gozda so našli strašno razmrčvarjeno truplo in zato so vstajši spravili enega inženirja, enega odvjetnika, enega profesorja, enega časnikarja, nekaj bančnih uslužbencev in še druge "žide" na zatožni klop.

Kmečko ljudstvo mlačno

Pavelič ima s svojimi vstajšev prav malo zaslombe med ljudstvom. Le malo več kakor 15 odstotkov prebivalstva podpira njegovo nizkotno in izdajalsko delo. Hrvaško kmečko ljudstvo se malo ali pa nič ne

zmeni za "novi red". Voditelj Hrvaške kmečke stranke dr. Vladimir Maček, ki je vstopil v narodno belgrajsko vlado kljub nemški nevarnosti, živi na svojem posestvu in je popolnoma izven javnosti. Ljudje, ki poznajo položaj, pravijo, da ne more sedanja hrvaška vlada obstajati dolgo brez njegove podpore. Ali Maček ni še prav z ničimer pokazal, da misli na kaj takega.

Tri mesece je temu, odkar je izginila Jugoslavija, ali položaj je ne samo na Hrvaškem, nego tudi po vseh ostalih krajih zelo negotov in obupen. Meje so nedoločene. Ljudska preseljevanja so zelo pogosta in številna. Zaloge življenjskih potrebščin gredo h koncu. Vseposod že trka pomanjkanje na vrata.

Slovinci pod tujim jarmom

V tistem delu Slovenije, ki so ga zasedli Nemci, se vrši proces ponemčevanja z vso naglico in silo. Ulični napisi in trgovska podjetja izgubljajo svoje prejšnje narodno lice in nemščina se šopiri že po mestih in vaseh. Veliko število Slovencev je bilo primoranih iti na jug. Nemška nadutost se opaža vsepovsod.

V slovenskih krajih, ki jih je zasedla Italija, ni opažati tolikšnega šovinizma. Ulični napisi so še vedno dvojezični in vsiljena laška civilna uprava ni tako nestrpna kakor nemška.

V tistih obmejnih krajih, ki so jih pograbili Madžari, gospodari znani madžarski šovinizem in mnogi prebivalci so se morali v roku osemindesetih ur izseliti brez denarja ali imetja prejkone dol v Srbijo. Na njihova mesta so prišli Ogri iz Transilvanije.

V Hrvaški sami je okoli osem milijonov ljudi vstevši podrguri milijon Srbov. Paveličevi Vstajši, ki so nekakšen posnetek nacijske elitne garde, so odredili ljudsko štetje, ki bo pokazalo ne samo število pravoslavnihi Srbov, nego tudi mnogo pripadnikov drugih verskih skupin.

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Zveza narodov povojni cilj te dežele

Sredi zadnjega tedna se je vršila svečana otvoritev novega krila pri norveškem poslaništvu v Washingtonu.

Ob tej priliki je imel pomožni tajnik državnega vladnega oddelka Sumner Welles govor, v katerem je najprej dejal, da ne more biti nobenega govora o kakem miru, dokler ne bo Hitlerjeva vlada na Nemškem popolnoma uničena. Ali prav pa je, če že sedaj govorimo o "lepših in boljših dneh", ki imajo priti potem, ko zmagajo sile svobode in človeške pravoosti, je rekel pomočnik državnega tajnika.

Po njegovem mnenju je vzor, za katerim bi morala stremeti vsa ljudstva, ki so dobre volje, če hočejo doseči trajen mir, ustanovitev zveze narodov z zadostno močjo, da bo lahke

jamčila za razorožitev in enakopravnost v gospodarskih priložnostih.

Oziraje se na Ligo narodov, ki jo je predložil predsednik Wilson na koncu prve svetovne vojne, je pomožni tajnik izrazil upanje, da bodo narodi dobre volje iznova poskušali po sedanji vojni uresničiti svetli ideal zveze narodov, skozi katero se bodo dale doseči svoboda, sreča in zaščita vsega sveta.

Ligi narodov se ni posrečilo ustanoviti trajnega miru deloma radi slepe sebičnosti ljudi tukaj v Združenih državah in po drugih delih sveta, je ugotovil g. Welles.

Kakor je znano, je zvezni senat l. 1920. preprečil naš vstop v Ligo narodov. Iz strahu pred tujimi zapletljaji je to storil. In zato prejkone z dobrim namenom. Toda če bi bile Zdru-

žene države vstopile vanjo, bi se bila zgodovina celega sveta najbrž zasukala v povsem drugačno smer in Evropa bi ne imela sedaj surovega in krutega hitlerizma na grbi, ker bi s svojim silnim vplivom lahko in skoro gotovo omajala oblast tistih, ki so jo izkoriščali le sebi v prid.

Liga narodov je bila enostranska, pa ni mogla posloovati kot gibčno, prožno in pravično sredstvo za poravnane raznih sporov med narodi izlepa.

Ce bi se po tej vojni res ustanovila kaka Zveza narodov, potem bi morale biti v njej vse dežele sveta. Taka mednarodna liga bi nikakor ne smela postati orodje nobene posebne klike v njej in imeti bi morala moč za izvedbo razorožitve po celem svetu, brez česar sploh ni misliti na kak trajen mir med

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKO SREDO.

Izdaja Jugoslovanska Delavska Tiskovna Družba, Chicago, Ill.

GLASILO JUGOSLOVANSKE SOCIALISTIČNE ZVEZE

NAROCNINA v Zedinjenih državah za celo leto \$3.00; za pol leta \$1.75; za četrt leta \$1.00.

Inpozemstvo: za celo leto \$3.50; za pol leta \$2.00.

Vsi rokopiši in oglasi morajo biti v našem uradu najpozneje do ponedeljka popoldne za priobčitev v številki tekočega tedna.

PROLETAREC

Published every Wednesday by the Yugoslav Workmen's Publishing Co., Inc. Established 1906.

Editor.....Frank Zalta
Business Manager.....Charles Pogorelec

SUBSCRIPTION RATES:

United States: One Year \$3.00; Six Months \$1.75; Three Months \$1.00.
Foreign Countries, One Year \$3.50; Six Months \$2.00.

PROLETAREC

2301 S. Lawndale Avenue CHICAGO, ILL.
Telephone: ROCKWELL 2864

Očitki zoper "desnico", ki so na mestu

Veliko jih je, ki svečano poudarjajo, da sedaj ni čas za kritiziranje grehov vlad demokratičnih dežel, kajti pred nami je le ena naloga: poražanje hitlerizma.

Dobro! Toda čemu naj bo pred nami ta naloga šele od tedaj, ko je Hitler prerastel "apizarje" v Londonu, Parizu in Washingtonu?

Alvarez del Vayo, ki je bil v španski republikanski vladi minister vnanjih zadev in je sedaj med begunci iz Španije, upravičeno konstatira, da so velik vzrok zrušenja demokracije v Evropi tisti antifašistični elementi v demokratičnih deželah, ki so popuščali desničarjem, namesto da bi jih označili za to, kar so bili: za pomočnike hitlerizma!

Vayov članek o vzrokih sedanje situacije v Evropi je bil priobčen v prejšnji številki Proletarca na angleški strani. Kdor ga ni čital, mu priporočamo, naj to stori. Poučil se bo, kaj Alvarez del Vayo misli o napakah nasprotnikov fašizma in o grehah "desničarjev" v Franciji in v Angliji, ki so mu pomagali.

Vayo pri tem ne izvzema niti Zed. držav. Bile so med prvimi, ki so proglasile nevtralnost v španski civilni vojni, Francija in Anglija pa politiko "nevmešavanja". Tako sta imela Mussolini in Hitler v Španiji pristo pot in sta jo v polni meri izrabila.

O del Vayu je treba omeniti še to, kar je bilo pojasnjeno na angleški strani v tem listu že prejšnji teden, da je on ena glavnih osebnosti v gibanju za obnovitev mednarodnega gibanja za kolektivno varnost dežel in narodov, za demokracijo in za socialno zaščito delavskega razreda.

Nasprotnike fašizma je v času civilne vojne v Španiji prestrašila propaganda desničarjev v Angliji, Franciji in Zed. državah, ki so na pobudo Hitlerjeve, Mussolinijeve, papeževe ter Francove kampanje proti španski republiki trdili, da se gre prazvaprav za komunizem, in kdo sploh hoče ponovitev ruskega komunizma tudi v Španiji!

A ko je Franco zmagal, so nasprotniki fašizma v demokratičnih deželah uvideli, da kakorkoli se je kominternu s svojimi spletkarskimi metodami vmešavala v civilno vojno v Španiji, ji je več škodila kakor koristila. In tako so vlade demokratičnih dežel spomogle nehote propagandi kominterne, ki je trdila, da sodeluje s Hitlerjem in fašistična kampanja pa je zatirjevala, da pomagajo komunizmu.

Glavna napaka demokracij je bila, da so se ujele v zanko protikomunistične gonje, in s tem prepustile Španijo Hitlerjevi in Mussolinijevi intervenciji, češ, boljše onadva, kakor pa komunistična Španija!

Španska republikanska vlada je hotela zgraditi vzorno republiko na demokratičnih principih in socialno po stopnjevanem socialističnem programu. A baš radi tega ni dobila resne podpore ne v Angliji in ne v Franciji. Pod njenim vplivom je tudi Roosevelt odredil embargo proti nji.

Nedavno je isti Franco, ki je zmagal s pomočjo nevtralnosti Zed. držav, Anglije in Francije, lomastil po predsedniku Zed. držav Rooseveltu in vabil republike v latinski Ameriki na odpor proti "severoameriškega imperializmu".

Tako so Zed. države same pripomogle, da je Španija sedaj njihna nasprotnica, namesto, da bi bila, kot republika, v sedanjih vojni v zvezi z Anglijo in z drugimi državami, ki se boro proti osišču.

Edgar Ansel Mowrer, ki piše poročila in komentarje o mednarodnih dogodkih v čikaške Daily News (ta vplivni dnevnik kontrolira tajnik mornaričnega departmanta v zvezni vladi Frank Knox), pravi v depeši z dne 22. julija med drugim:

"Ako ne bi bilo ameriškega vztrajanja za "nevmešavanje" v špansko civilno vojno, bi general Francisco Franco bržkone ne prišel na krmilo vlade."

Enako kritizira napake demokratičnih vlad del Vayo in drugi, ki imajo vzrok, da onim, ki so proti Hitlerju, a niso stori ničesar proti njemu takrat, ko je bil čas za to, sedaj očitajo njihove težke grehe.

V tem listu je bilo že dostikrat poudarjano, da v Franciji tudi za oporo Čehoslovaški ni bilo nikakršne prave volje. "Desničarski" elementi, kot jih označuje del Vayo, so leta 1938 vpili po Franciji: "Tudi ako gre Čehoslovaška k vragu, sinovi Francije ne bodo šli umirat tja za Moskvo."

To je vleklo. Enako tudi gesla, da čemu naj se gre Francija borit za ohranitev Nemcev pod češko vlado, če pa Nemci sami nočejo biti v češki republiki, nego hočejo pod Hitlerja."

Vse, kar je bilo količkaj za uničenje hitlerizma in fašizma v Evropi, je "desnica" v demokratičnih deželah — peta kolona nacizma — oblatila za komunizem. In kominternu jim je s svojimi potezami dala ravno dovolj materijala, da so v Angliji, Franciji in Washingtonu, lahko strašili z "barbarskim komunizmom".

Če bi mogla ta dva brata preprečiti vojno?

Izmed najglasnejših nasprotnikov vnanje politike predsednika Roosevelta sta brata Philip in Robert LaFollette v Wisconsinu. Prvi na gornji sliki je Philip, bivši guvernir omenjene države, in Robert, na desni, pa je zvezni senator iz iste države. Na shodu v Stamrodu, Conn., dne 23. julija, se je Philip odkrito izkazal za prijatelja Nemčije, neglede kdo jo vlada. Dejal je, da hoče Anglija zasopniti 80 milijonov Nemcev skozi celo generacijo, in da je v tej vojni njen namen "spremeniti vas Nemčijo v koncentracijsko kempno." — Čudno, kako se liberalci lahko spremenijo v brambovce fašizma! Mar ni Nemčija že sedaj ena sama koncentracijska kempa? Wisconsinaki socialisti, ki so do nedavna delovali v stranki teh dveh bratov zoper Anglijo, so se ločili od nje. Storili pa so usodno napako takrat, ko so se ji pridružili in s tem ugonobili svojo sijajno organizacijo in svoje časopise.

Razvoj Japonske in njenega imperializma

(Nadaljevanje.)

Agresivni imperializem Japonske je posledica silnega razvoja industrijskega kapitala zlasti po l. 1900. Država je podpirala z vsemi sredstvi razvoj že obstoječih in nastanek novih industrij. Nehote je država pospeševala koncentracijo kapitala v roke maloštevilnih bogatinov, ker je pač v prvi vrsti podprla podjetnost finančno močnejših poedincev oziroma družb, ker so te nudile večje jamstvo, da država ne bo zaman žrtvovala svojega denarja. Koncentracija kapitala je na Japonskem tako napredovala kakor nikjer drugje na svetu, niti v Ameriki. Pet rodbin poseduje ali pa vsaj kontrolira polovico japonske produkcije. Drugo polovico si dele nekatere velike industrijske družbe in država. Prav poseben izjemen položaj imata rodbini Micui in Micubiši. Vsa finančni manever ene od označenih rodbin ima takoj dalekosežne posledice in vseh področjih narodnega gospodarstva. Izredna koncentracija kapitala je olajšala razmah japonske industrije. Zlasti odkar je izbruhnila svetovna gospodarska kriza, so se kar kopicile vesti o japonskem "dumpingu", ki je ogrožal starejše industrijske države. Strah je bil razumljiv, če pomislimo, da je n. pr. japonska bombažna industrija prekosila pred to vojno v izvozu tkanin Anglijo, ki ima za seboj že 150-letno tradicijo. Svetovna tržišča so preplavili japonski izdelki, in sicer tkanine, svinčniki, kolesa, igračke, ure, testenine itd. Njihova kakovost brez dvoma ni vedno prvovrstna, imajo pa veliko prednost, da so izredno poceni. Gospodarski strokovnjaki evropskega in ameriškega časopisja so bili od početka mnenja, da so uspehi japonske ekvortne

ofenzive posledica dumpinga, razvrednotenja jena in sramotno nizkih mezd japonskega delavca. Mezde japonskega delavstva so res izredno nizke. Vendar izdatki japonskega delavca za stanovanje, kurivo, prehrano in obleko so ravno tako neprimerno manjši kakor v katerikoli evropski državi. Deloma je to posledica ugodne klime, deloma pa skromne, razumne, rekli bi racionalizirane zadovoljive življenjskih potreb, ki jo opazimo pri japonskih delovnih množicah. Jidokovanje evropskega kapitala o nizkih japonskih mezdah spominja zelo na slovite krokodilove solze. Brez dvoma je izkoriščenje delovne sile v nekaterih industrijskih panogah, zlasti pa v hišni industriji zelo veliko. Vendar v splošnem se je položaj japonskega delavstva v zadnjih letih celo narahlo izboljšal. Na vsak način se mu godi sorazmerno boljše, kakor japonskemu kmetu. Vsi poznavci Japonske so si v tem edini, da spremlja sijajno konjunkturo japonske industrije beda in propast kmečkega ljudstva.

Osnova japonskega narodnega gospodarstva je še vedno kmet, kajti več kot polovica prebivalstva se bavi s poljedelstvom. Ker je dežela gosto obljudena, se zemlja zelo skrbno obdeluje, in sicer v obliki vrtnarstva brez vprežne živine. Za kmečko rodbino, ki šteje 6 glav, zadostuje nekaj malega več kakor 1 ha (100 x 100 m) obdelane zemlje. Samo 29% kmečkih rodbin ima toliko, oziroma še nekaj več. 71% podeželskega prebivalstva pa ima pre malo zemlje. 36% ima samo okoli pol ha. Zelo neugodne so tudi lastninske razmere. Samo 30% kmečkih rodbin obdeluje zemljo, ki je njihova last. Ostalih 70% mora najeti nekaj tuje

Vlada Sovjetske Unije ni niti z daleč brez krivde v tej krvavi drami.

A še vse več se je lahko pripisuje desničarjem in pa tistim nasprotnikom fašizma, ki so se dali omrežiti s komunističnimi strašili, namesto da bi demokratične dežele republikanski Španiji na celji črti pomagale.

Padeč Evrope je krivda onih, ki so se bolj bali triumfa španske republike kakor fašizma, bolj socializma kakor Hitlerja, bolj Rusije kakor Nemčije, pa pri tem ustvarili situacijo, v kateri je Evropa morala dozoreti za kapitulacijo pred nacizmom.

Sedaj smo v vojni, ki se je bi po del Vayovem mnenju lahko preprečilo brez velikih žrtev vsaj takrat, ko se je španska republika borila s fašizmom na življenje in smrt.

Res, da se s temi razglabljanji in očitki Hitlerju nič ne škoduje. A demokratične dežele se vendarle iz svojih napak lahko kaj nauče, da se jih bodo mogle ogibati vsaj v bodoče. Ako pade firer, to samo ob sebi ne bo zadostovalo. Treba je misliti na tako uredbo, v kakršni obnovitev hitlerizma in vojne ne bo več mogoča.

zemlje, ker lastna ne zadostuje. Naturalne rente prevladujejo. Posestnik zahteva običajno polovico pridelka. Ker mora najemnik plačati tudi davke, mu ostane samo 40% žetve. Obdavljen kmetov je težko, saj plača kmet, ki ni najemnik, sorazmerno dvakrat toliko davka kakor mešan. Kmečki dolgovi narastejo vsako leto za pol milijarde jen. Kmet je velikokrat prisiljen, da si izposoja pri vaških oderuhih, ki zahtevajo 20 odst. obresti. Beg iz dežele v mesta je velik in zato ima japonska industrija vedno na razpolago ceneno delovno moč. V tekstilni industriji so zaposlena po večini mlada kmečka dekleta, ki se obvežejo tovarnarju za daljšo dobo. Tovarnar jim da prehrano in stanovanje v nekakih kasarnah, kjer so tudi izven delovnega časa pod nadzorstvom. Po nekaj letih dela se vrnejo na deželo, da se poročijo. Skromni prihranki tvorijo njihovo dobo. Naravnost obupen postane položaj kmeta ob slabi letini. Če večkrat so japonski časopisi priobčevali vesti iz podeželskih okrajev, zlasti severne Japonske, da vlada glad in da se prebivalstvo hrani s travo in drevesno skorjo.

Socialni problemi terjajo nujno rešitev in tako je razumljivo, da je tudi politično ozračje vedno bolj napeto. Japonska ima po ustavi iz l. 1889. parlament. Vendar so pravice parlamenta precej omejene, o najvažnejših državnih zadevah odločuje cesar. Stranke, ki so se osnovala v okviru parlamentarizma, niso mogle nikdar zajeti širših narodnih množic. Prišlo so popolnoma pod vpliv velikega kapitala. Oblast sta si pred sedanjo fašistično preuredbo države delili dve veliki stranki Sejukaj in Minseitō. Če bi jih hoteli primerjati s strankami v Evropi, bi bila stranka Seju kaj konservativna stranka. Bila je v službi najbogatejše japonske rodbine Micui, ima pa tudi dobre zveze z dvorom, uradništvom in višjimi oficirji. Zavzema se za odločno imperialistično politiko, zato je dosegel velik uspeh pri volitvah l. 1932., ko se ji je posrečilo zajeti vsaj deloma v svojo korist nacionalistično psihozo, ki je navdajala Japonsko za časa zasedbe Mandžurije. Liberalna stranka Japonske je bila Minseitō, ki je vzdrževala zelo tesne stike v drugo najbogatejšo kapitalistično rodbino Micubiši. Nakopala si je srd vojaških in nacionalističnih krogov, ker se je izrekla proti prevelikim izdatkom za vojsko in se je v tej zvezi zavzemala celo za ohranitev pomorske pogodbe v Washingtonu, ki je določala razmerje japonskega brodogoja na pram ameriškega oziroma angleškega kakor 3 proti 5. V svojem odporu ni uspela, leta 1935. je Japonska to pogodbo odpovedala in dala s tem znak za tekmovalno v pomorskem oboroževanju. Druge stranke se poleg označenih dveh pri volitvah niso mogle uveljaviti. Že od nekdaj je vladala velika volilna korupcija in izgled, da pri volitvah prodre, je imel samo kandidat, ki je bil finančno dobro podprt. Razumljivo je, da množice za tak parlamentarizem niso kazale nikoli velikega zanimanja. Položaj se ni mnogo izboljšal niti po l. 1928., ko se je na Japonskem uvedla splošna volilna pravica.

Delavsko gibanje je zelo mlado, kajti šele l. 1903. se je pojavila stranka, ki je imela že izrazit socialistični program. Našla je sicer pristaše med izobraženci, vendar do delavskih množic ni mogla prodreti. Razmah gospodarstva za časa svetovne vojne, ko je odpadla evropska konkurenca, spremlja živahen strokovni pokret, ki pa ostane nepolitičen in se bavi izključno z dnevnimi zahtevami delavstva. Po zaključku svetovne vojne je pritisnila huda gospodarska kriza, tuja konkurenca se je zopet pojavila. Velikim štrajkom v mestih se pridružijo kmečki nemiri na deželi. Zanimanje za politično življenje je med delavstvom oživilo. L. 1923. je izšel celoten prevod Marksovega Kapitala, ki so ga doslej poznali na Japonskem samo v izvečkih. Razkol, ki se je javil med svetovnim proletariatom kot posledica ruske revolucije, se prenese tudi na Japonsko. Po-

leg delavsko-kmečkih strank z reformističnim oziroma socialističnim programom se ustanovi l. 1923. tudi komunistična stranka, ki je kmalu dobila precej privrženecv med izobraženci, zlasti pa med dijaštvom. Tako n. pr. je kot žarišče komunizma veljala dolgo časa cesarska univerza v Kiotu, najvišji vzgojni zavod Japonske. Vlada je nastopila z vsjo energijo. L. 1925. je izšel zakon o zaščiti države, ki se je poostiril l. 1928. z novimi določbami.

Sledili so mu številni komunistični procesi, vendar komunizem na Japonskem še ni zaht. Značilno za posebne japonske razmere je, da so sodniki pri procesih skoro vedno z odobravanjem sprejeli izvajanja obtožencev o potrebi preureditve družbe v duhu marksizma. Sodili in obsodili so jih samo radi veleizdaje in omalovaževanja vzvišene osebe vladarja. Ponovno se je zgodilo, da so bili obtoženci oproščeni, če so se s prisego zavezali, da bodo v bodoče ohranili cesarju zvestobo.

(Konec prihodnjič.)

Razne vesti

Bridgeport, O. — Seja kluba Naprej št. 11 JSZ, ki se je vršila dne 20. julija, ni bila posebno dobro obiskana, za kar je bilo več vzrokov. Eden izmed njih je bil slučaj smrti pri društvu, vsled česar se več članov ni moglo udeležiti seje. Dosti smo razpravljali o agitaciji za Proletarca in večina je pripravljen sodelovati, če bi ukupno Proletarca poslala kakega zastopnika v te kraje. Skušali bomo dobiti še kake podpornike Tomšičevega predloga in enega pošiljam v sodr. Franku Blatinuku s temi vrticami. Razmotrivali smo tudi o bodoči konferenci Prosvetne matice, ki se ima vršiti v nedeljo ob desetih dopoldne dne 28. septembra na prijazni farmi sodruga Josepha Škofa na Bartonu. Ker bi bil podpisani kot klubov tajnik za redno klubovo sejo v nedeljo dne 21. septembra odsoten, je klubovo članstvo sklenilo, da se bo redna seja vršila v nedeljo ob devetih dopoldne dne 14. septembra, in sicer pred sejo društva št. 119 SSPZ. To naj klubovo članstvo vzame na znanje in gleda, da pride na redno klubovo sejo na dan 14. septembra. — Delavske razmere so se malo zboljšale v teh krajih. Ampak strah ljudi ne marajo nikjer na delo, pa so še vedno brezposelni. — V Girardu sem se na dan 4. julija sešel s številnimi prijatelji in znanci pa sodrugi. In ker je človek že toliko časa le kar doma, ni bilo pogovorom ne konca ne kraja. Bil sem vesel, da sem se zopet sešel z njimi. — Kakor vidimo, je upraviški pomočnik s. Drašler zapustil službo pomožnega upravnika pri Proletarcu. Da bi bilo le mogoče dobiti nadomestnika! Kajti delati delavstvu v prid je zelo težko, ker se vsakojake zapreke stavijo v napoto; in pri Proletarcu so glavne pač finančne. Zeleti je, da se list na kak način razširi in dobi večjo cirkulacijo. Tomšičev predlog še dobiva odmeve, kar je zelo razveseljivo. Še bolj pa se bomo razveselili, ko bomo čitali, da se Proletarec zopet širi med delavskimi množicami. Hm, bo morda rekel kdo, zakaj pa sam ne greš venkaj in ga širiš? Je res. Delati in pisati ali svetovati sta dve različni stvari. Jaz bi tisto delo z vsjo vneto vršil, kakor sem ga pred leti. Kajti pogum imam še vedno in zavest, da nam je Proletarec potreben, tudi. Ampak imam razne zapreke, da ne morem z doma. Toda storil bom vse, kar bo v moji moči, njemu in njegovim financam v prid. In če bomo vsak po svojih močeh storili to vsi tisti, ki se strinjamo s Proletarcem in njegovimi načeli, bo tudi nekaj zagleglo. Zato klikem vsem: Zavijajmo rokave ter pojdivo spet na delo za večje število naročnikov in naročnic Proletarca!

Joseph Snoy.

Kjer JSZ kluba nima, pristopite vanjo direktno. Članarina za člane at large je \$1 na leto.

Paveličeva "kraljevina" tik pred razsulom

(Nadaljevanje s 1. strani.)

Zidje poslani na neki otok

Dr. Pavelić je nadalje ukazal, da se morajo vsi Zidje izseliti na neki otok v Jadranskem morju, kjer bodo morali živeti po taboriščih ter hoditi na prisilno delo.

V prejšnji Srbiji je situacija še nejasnejša. Tam je poltretji milijon Srbov pod nemško vojaško upravo, ki je sedaj ustanovila civilne oddelke s Srbi na čelu. Ali ti Srbi so neznačni ljudje, ki nimajo pokazati drugega kakor to, da so imeli poprej trgovske ali kulturne stike z Nemčijo.

Še globlje proti jugu so si vzeli Italijani in Bolgari vsak svoj kos dežele.

Črna gora je pretrgala vse svoje prejšnje vezi z Jugoslavijo ter si ustanovila ustavno monarhijo, a njen prestol je še vedno nezaseden. Kralja si bo dobila prejkone iz Italije. Deželica šteje 250.000 prebivalcev.

Upanje na vzpostavitev

Jugoslovani, ki še niso obupali, še vedno mislijo, da bo Jugoslavija vzpostavljena, če bodo zmagali zavezniki. Da, celo to upajo, da bo ta dežela še večja, kakor je bila poprej. Uverjeni so, da ji bo pridana laška Slovenija z Gorico in Trstom, Istra in tisti del Dalmacije, ki je bil prej laški.

Toda nekateri ljudje pa menijo, da ne more biti prejšnja država nikoli več vzpostavljena, ker je prepad med Hrvti in Srbi sedaj večji in globlji, kakor je bil kdajkoli poprej.

Koliko imajo prav prvi in koliko drugi, je težko reči sedaj, ko še ne vemo, kakšen konec bo imelo sedanje klanje v Evropi.

Zeleti je, iskreno želeli, da bi bila Jugoslavija vzpostavljen s tem vsi trije glavni narodni elementi prejšnje države zedinjeni. Kajti le potem je vsem trem zagotovljen narodni razvoj in obstanek. Ali upati pa je tudi obnem to, da bo zopet vzpostavljena Jugoslavija slonela na pravičnejših temeljih, kakor pa je pred svojim letošnjim razsulom.

Francoski socialist Marx Dormoy zavratno umorjen

Kakor se glasijo poročila iz Vichya na Francoskem, je bil bojeviti francoski socialist Marx Dormoy, ki je vodil prejšnjo francosko ljudsko fronto, dne 26. julija letos zavratno umorjen med spanjem. Bomba, ki jo je neka zlobna roka podtaknila pod žimnico njegove postelje v spalnici neke gostinje v Montelimaru, kjer ga je imela Petainova vlada priprtega, se je razpočila ter raznesla sobo in posteljo. Dormoy, ki je bil notranji minister v vladi Leona Bluma in je slovel kot "človek s tisoč sovražniki", je bil ubit skoro na mestu.

Tole mi ne gre v glavo?

Kako to, da delavci ne morejo spoznati, da z bojem med unižami škodujejo samemu sebi? Ne zapodetev, kako to, da svojih voditeljev ne morejo priporočiti v solidarnost!

OBRAMBA V VOJNI PROTI LETALOM

Sedanja vojna je povsem spremenjena od prejšnjih, bodisi na morju, kakor na suhem, vsled izpolnitve vojnih letal. Goraje je slika neke angleške bojne ladje, na ka teri so vojniki skoro vseh narodnosti, ki so v boju s Hitlerjem. Orožje, ki je pred njimi, je namenjeno sovražnim letalcem.

že okrog petnajst žensk pripravljanih na odhod in so se zbrale pred Baldisserovo delavnico; toda čakati smo morala se na Marietto Sorcanero, ki se je oblačila. Končno je prišla v prazni obleki; z novim predpasnikom, s koralami krog vratu in s srebrno junakov medaljo na prsih.

"Na novem vampu nov predpasnik!" je rekel režeč se Baldissera, ki se je sicer zmeraj delal kratkovidnega, ki pa je prav dobro videl, kadar je bilo treba. Tudi Marietta se je smejala.

Sonce je bilo že visoko, ko smo zapustile vas. Bilo je tako vroče, da bi se človek kar zgrudil.

Ko so nas cestarji zagledali, so se prestrašili in pobegnili v vinograde.

Lisabetta Limona je predlagala, naj se vrnemo, češ, da smo že dosegli svoj namen. Toda Sorcanera, ki je imela nov predpasnik, je rekla, da je treba vključiti temu v mesto, kajti delavci ne delajo nič na lastno pest, nego na povelje občine. Posvetovali smo se še, ko je Marietta presekala posvetovalneje:

"Če se bojite," je rekla, "pa greva medve kar sami." Potem je zgrabila ono drugo, ki jo je tudi oplozil sveti duh, in obe sta odšli proti mestu.

"Tega pa že ne smemo dovoliti," smo rekli, "da bi zastopali Fontamara — oprostite — dve vlačugi," in tako smo se me odšle za Sorcanero.

Proti poldnevju smo prispele v mesto. Ko smo se pojavile na trgu pred mestno hišo, se je vse prebivalstvo razgibalo. Trgovci so hoteli iz prodajal in jih začeli zapirati. Nekateri prodajalci sadja, ki so stali sredi trga, so odbežali s košarami na glavah. Okna in balkoni okrog stojišč hiš so se napolnili z ljudmi. Na vratih mestne hiše se je pojavilo nekaj preplašenih uradnikov. Vsi so čakali, kdaj bomo napadle mestno hišo; pogled na nas res ni vzbujal prevelikega zaupanja. Res smo v strnjenih vrstah korakale proti vratom. Bile smo pripravljene na vse. Ta hip je prišel zaklic z okna:

"Ne pustite jih noter... Prepilavile bodo mestno hišo z ušmi!"

Vse se je smejala. Smejali so se tisti, ki so se najprej tresli, ki so preplašeni pobegnili, ki so zapirali trgovine, ki so s košarami na glavah pobegnili na varno. Vsi so se smejali.

Zbrale smo se pred vrati mestne hiše. Ker ga je uspeh opogumil, je oni z okna začel z glasnim glasom pripovedovati najneverjetnejše pravljice o nas in naših ušeh. Ves trg se je krohotal od smeha; na nekem balkonu se je neka dama cvileč držala za trebuh. Neki urar, ki je zopet odprl trgovino, se je skoraj jokal od smeha. Na vratih mestne hiše so se prikazali še ostali uradniki in uradnice in vsi so se smejali.

Medpotoma je rekla Sorcanera, naj jih kar pustimo, toda spriko te smejoče se množice ni vedela, kaj naj bi napravile. Prav nič težko ne bi bilo, izplačati tistemu revnemu kričaču, kakor se spodobi, kajti tudi on

ni v mladosti lovil samo po drugih uši. Toda bila je tam še ostala družba...

Neki uradnik nas je vprašal: "Koga pa iščete? Koga pa prav za prav želite?"

Marietta je odvrnila: "Govoriti hočemo s spoštovanim gospodom sindakom."

Uradniki, ki so stali pri vratih, so se pri tem odgovoru začudeno spogledali. Nekateri so še enkrat vprašali: "Kaj želite?"

"Želimo govoriti s sindakom," nas je odgovorilo četrto ali petero.

Tedaj so se pričeli znova hehetati kakor bebi. Še enkrat smo glasno ponovile prošnjo in nova salva smeha se je razlegla po trgu, v oknih, na verandah, ob mizah okrog stojišč hiš. (Bil je pravkar čas kosila.)

Ker je bilo poldne, so uradniki zapustili mestno hišo, eden izmed njih pa je zaklenil vrata; ko je odhajal, je rekel:

"Ali nameravate res k sindaku?... Kar tu počakajte nanj."

(Dalje prihodnjik.)

PRESOJANJE DOGODKOV DOMA IN PO SVETU

(Nadaljevanje s 1. strani.)

sta jo sklenili Velika Britanija in Sovjetska Rusija, čeprav je povzročila dokaj bojzorni v srceh anglikanskih vernikov.

Po mnenju tega cerkvenega poglavarja se Rusija poganja za načela narodne svobode in neodvisnosti, za kar oboje sta Velika Britanija in Amerika. Obenem si ni mogel kaj ta nadškof, da ne bi izrazil upanja za zboljšanje verske strpnosti v smernicah sovjetske vlade in novo poživitev zanimanja za vero, ki je tako globoko vcepiljena v srceh ruskega naroda.

To je njegovo upanje. Naše pa je to, da bi dobilo rusko ljudstvo tisto svobodo, za katero je žrtvovalo že toliko skoroda nadčloveških naporov in na milijone življenj.

Guggenheim, znani bakreni milijonar, je umrl dne 27. junija letos ter zapustil vso svojo imovino štirim igralkam, in sicer Mildred Borst, Mary Alice Rice in Florence Sullivan. Njegova zapuščina se ceni na več kakor en milijon dolarjev. Oporoka ne določa nobenega volila za milijonarjevo ženo, niti ne za njegovega sina.

Ko je bil ta milijonar star 71 let, je začel pisati pesmi.

Podjetje International Harvester Company je naznanilo, da je pripravljeno povišati mezo po pet centov na uro vsem 55.000 osebam, ki jih ta tovarna za izdelovanje poljskih strojev zaposluje širom po Združenih državah. To ponudbo bodo skoro gotovo sprejele vse unije po raznih državah. V takih, v katerih se izdeluje munja, je ta povišek že stopil v veljavo.

Povišek bo znašal v celem \$5.500.000 na leto za vseh 55.000 uslužbenih oseb, od katerih je okoli 20.000 v Chicagu.

Petnajst tisoč francoskih dobrovoljcev se je vpisalo v legijo, ki se misli boriti proti boljševizmu ob strani nacijske vojske in bo kmalu poslana na bojišče. Ta legija bo tvorila popolno francosko divizijo in bo služila pod Adolfom Hitlerjem kot svojim vrhovnim poveljnikom.

Zgodovina se ponavlja. Ko je Napoleon lomastil po Evropi, so se pridruževali njegovi vojski razni slovanski in neslovanski vojaški oddelki podjarmljenih narodov. Če je bilo tedaj kaj Hrvatov med njimi, ne

ZANIMIVO PISMO IZ LJUBLJANE

(Spodaj prinašamo pismo, ki ga je pisal brat iz Ljubljane dne 9. junija letos svoji sestri v Ameriki. Njegova vsebina je zelo zanimiva in se tiča razmer v Ljubljani med vojno v Jugoslaviji. S pismom, ki ga nam je poslala neka prijateljica našega lista, smo dobili tudi njegov pisemski ovitek. Na robu tega je prilepljen papirnat trak s tiskanimi besedami 'Verificato per censura', kar pomeni 'Potrjeno od cenzure'. Na naslovi in deloma tudi na zadnji strani tega ovitka je v celem devet poštnih znamk, ki so pa še vse jugoslovanske s sliko mladega kralja in različne vrednosti. Poštni pečat, pritisnjen čez nje, nosi datum (9. VI.-41.10) in napis Ljubljana-Lubiana, kar znači, da je ljubljanska pošta pod laško upravo, ki se pa še vseeno poslužuje jugoslovanskih poštnih znamk in drugih poštnih tiskovip, ker je teh prejkone še veliko v zalogi, ali pa sploh ne misli laška vlada resno na to, da ji bo Ljubljana pripadala tudi po vojni. Znak za pripročnost pisma je tudi še jugoslovanski z označbo 'Ljubljana' v latinici in cirilici. Tudi znak za zračno pošto 'Z avionom — Per avion' je še jugoslovanski, med tem ko je na ovitek natisnjen tudi še nemški 'Mit Luftpost-Per Avion—By Air Mail', kar pomeni, da je laška poština uprava podvržena nemški. Na prednji in zadnji strani pisemskega ovitka je še opaziti več pečatov z napisom 'Ufficio Censura Posta Estera', kar pač ne more biti nič drugega kakor pečat laške cenzure. Iz razumljivih razlogov opuščamo v objavi tega pisma vsa osebna imena.—Uredništvo.)

Draga sestra! Sedaj pa k

Tvojemu zadnjemu pismu, ki si mi ga pisaia dne 29. aprila, 1941, in v katerem me vprašuješ, kako in kaj je tukaj. Če bi hotel vse popisati, bi moral napisati celo knjigo in sedaj bi tega tudi cenzura ne pustila. Bilo je na cvetno nedeljo in teden dni pred veliko nočjo se je začela vojna. Čez Ljubljano je takrat priletelo 10 letal, pa niso le-ta vrgla nobenih bomb na mesto. Le jugoslovansko vojaštvo je streljalo nanje. Med tem streljanjem je bil ranjen neki deček na glavi in je pozneje umrl. To je bilo v Zeleni jami, kjer so ljudje firbec pasli na tisti stih letalih. Zato se je to pripetilo. Če bi se bili skrili, bi ne bili nihče ranjen. Še par drugih je bilo ranjenih od naše artiljerije.

Take polomije, kakršno smo imeli v Jugoslaviji, še ni doživel svet. Par dni vojne, potem so pa voditelji pobegnili z denarjem ter druge pustili na cedilu, češ, zdaj pa delajte, kar hočete. Vojniki so začeli orožje proč metati ter odhajati domov drug za drugim, če jih ni sovražnik ujel. Ko so civilni ljudje v Ljubljani videli, da ni nikjer nobene straže, so začeli kralsti na glavnem kolodvoru, kjer je bilo 200 vagonov masti, olja, moke, konzerv, obleke, jajec in drugih takih reči. Kradli so vse križem, tudi neposredno drug drugemu. Bili so kakor podivjana tolpa. Iz vojašnic so prav vse pokradli. Še celo pipe pri vodovodih in električno napeljavjo. Vse, kar je kdo dosegel. Odašali so na ramah, biciklijih, otroških vozčkih itd. Da, tudi kar s par konji so odpeljali domov ukradeno blago. To je trajalo par dni. Jaz nisem šel prav nikamor in tudi ukradel nisem ničesar, pa še živim. Zato tudi ni čudno, da je jugoslovanska vojska propadla in z njo cela Jugoslavija. Sovražnik je imel vse na motorjih, naša vojska pa je z volički prepeljavala svoje kanone. Naši 5 kilometrov na uro, oni pa 80 km. Vojaki so bežali križem

križem ter gledali na to, da so se čim preje znebili vojaške obleke. Kaj bo še, ne vem. Sedaj je Ljubljana z okolico pod Italijo, drugo pa pod Nemčijo. V Dravljje greš še lahko, v Šentvid pa že ne. Zdaj se spet učim italijanščine, pa še gre. Že trideset let je temu, odkar sem zadnjič govoril po italijansko. Vse prav pride, česar se človek nauči v mladih letih. Tako lahko vidiš, da ni bilo v Ljubljani nobene vojne. In vsi naši so še pri življenju. Toda strašno pa je v Belgradu. Zato pa naj bo Amerika pametna, da ne bo New York drugi Belgrad ali London.

Znamke le hrani! Tudi tiste, ki jih jaz pritisnem na pisma, ker je stala ta zračna serija 161 dinarjev. Sedaj jih pa že po 6 tisoč dinarjev prodajajo. Poštni uradniki so jih samo nekaj komadov prodali skozi okence druge pa vse kar pod roko. In zato je tudi cena tako visoka kakor pač vse drugo.

Zelo veliko parkov in travnikov so preorali in posadili krompir pa druge stvari, ki so potrebne za hrano. Bogue kdaj bo tega vsega konec in kakšen bo ta.

Tudi moj naslov je malo drugačen, ker ni več Jugoslavije. Še in še bi imel pisati, pa je še vojna. No, pa potem kaj več. Te pozdravlja tvoj brat!

New York ni le mesto financ, tiska in politike, nego tudi industrije

V mestu New Yorku je 35.-421 tovarn, ki uposljujejo 664.000 delavcev.

V New Yorku izhaja dnevnik — The News, ki se tiska dnevno v blizu dva milijona izvodih in ob nedeljah v 3.600.000 izvodih. To je največje število, ki ga ima kak časopis v tej deželi.

Dalje izhaja v New Yorku dnevnik Times, ki je priznan za najboljši dnevni časopis v Zedinjenih državah, dasi ima v primeri s prejšnjim omenjenim listom majhno cirkulacijo.

V New Yorku je središče antisemitizma in ognjišče fašističnih sekt.

V New Yorku živi več Židov, kot kjerkoli drugje na svetu v enem mestu.

New York prekaša v pestrosti in v vrvenju življenja vsa druga mesta na svetu. Ima sedem milijonov prebivalcev in stotisoče posetnikov vsak dan iz drugih krajev.

O New Yorku pravijo, da je najbolj neameriško mesto, a vendar je New York bolj glavno mesto te dežele, kakor pa Washington, D. C.

V New Yorku so glavne ameriške knjigarne; v njihovi založbi izide večina ameriških knjig. V New Yorku so največje ameriške banke. New York je bil nekoč — s pomočjo šifkartašnic, tudi duhovno središče ameriškega slovenstva. Dnevnik, ki je izhajal tu, je bil najbolj razširjen slovenski časopis v Ameriki.

Kadar vam kak spis v Proletarcu ne ugaja, pomnite, da je to list za misleče čitatelje, ne za cenzorje!

SLOVENSKE IN ANGLEŠKE KNJIGE

Največja slovenska knjigarna v Zed. državah

Pišite po cenik PROLETARCU

2301 S. Lawndale Ave., Chicago

IGNAZIO SILONE:

FONTAMARA

ROMAN IZ FASISTOVSKÉ ITALIJE

Z avtorjevim dovoljenjem prevedel TALPA

(Nadaljevanje.)

In dalje je Michele odgovarjal človeku iz mesta, potem, ko mu je dejal, da je pred vsemi drugimi oblastmi Bog, da jih je za njim še cela vrsta. In je našteval:

Potem pride princ Torlonia, gospodar zemlje.

Potem pride telesna straža princa Torlonije.

Potem pridejo psi telesne straže princa Torlonije.

Potem ne pride nič.

Potem še enkrat nič.

Potem pridejo kafoni.

In konec."

"In vlada, kje pa je vlada?" je vprašal meščan še bolj je-zno.

"Vlada," ga je prekinil Pontius Pilatus, "vlada pa pride deloma na tretjo, deloma na četrto stopnjo... Kakršno uniformo pač ima. To se pravi po plači... Četrta stopnja, stopnja psov, je silno obsedna."

Kavaliere Pelino je poskočil. Po vsem telesu se je tresel in je zakričal:

"Kmalu boste o meni kaj več slišali, to vam obljubim."

In je odšel.

Voda

Ob svitu naslednjega dne je dvignil neki nesporazum vso Fontamara na noge.

Pri vzhodu v vas je izvirala izpod kupa kamenja revna voda in je tvorila nekak tolmun. Po nekaj metrih se je zarila zopet v kamenito zemljo, je izginila in prihajala ob vznožju griča v obliki potoka zopet na površje. Preden se je ta potok zaokrenil proti Fucinu, je napravil mnogo zavinkov. Tu so si zajemali Fontamarezi vodo za tisto malo polj, ki so jih imeli v dolini in ki so bila edino vazo bogastvo. Vsako leto so izbruhnili med njimi pri delitvi vode divji boji. V suhih letih so se končavali z noži.

Ko so torej šli zjutraj 2. junija prvi kafoni iz Fontamare na delo po griču navzgor, so srečali gručo cestarjev, ki so bili prispeli iz mesta, da bi — kakor so pripovedovali — izpeljali potok od polj in zelenjavnih vrtov, ki jih je doslej namakal. Doslej jih je zmeraj namakal, odkar sta zemlja in voda. Sedaj pa bi ga naj nenadoma napeljali v nasprotno smer; tekel naj bi mimo nekaterih vinogradov in namakal zemljo, ki ni bila fontamareška, nego je je posedoval neki bogat veleposestnik iz mesta.

Možu je bilo ime "don Carlo Magna". To ime pa je imelo svoj pomen: Če si šel ob katerikoli dnevi ali nočni uri k njemu in vprašal: "Ali lahko govorim z donom Carlom?" je dekla prav gotovo rekla: "Don Carlo? Magna. Don Carlo je. Če pa želite, pa govorite lahko z gospo." (Carlo Magna pomeni istočasno: Karel Veliki in Karel Požeruh.)

Prvi hip smo mislili, da se cestarji samo norčujejo iz nas. Kajti ljudje iz mesta so to radi delali. En dan bi ne zadoščal, če bi hotel pripovedovati o vseh smešnih prigodah, ki so nam jih napravili. Zgodba o oslu in župniku naj zadošča, da boste imeli vsaj malo pojma!

Fontamara ni nikoli imela župnika. Občina je bila prerevna, da bi ga vzdrževala. Zato je bila cerkev odprta samo ob največjih praznikih; tedaj je prišel iz mesta don Abbacchio, da bi bral mašo in nam razložil evangelij. Pred dvema letoma pa smo napisali na škofa prošnjo, ki smo v njej prosili, naj tudi naša cerkev dobi svojega župnika. Čez nekaj dni smo dobili obvestilo, da je bila naša prošnja dobro sprejeta in naj se pripravimo na svečan sprejem našega prvega župnika. Napravili smo, kajpak, vse, kar je bilo v naši moči. Od vrha do tal smo osnažili cerkev, postavili smo cesto, ki vodi v Fontamara, in jo na nekaterih mestih razširili. Potem smo po-

stavili pri vzhodu v vas slavolok, hišna vrata pa smo okrasili z girlandami. Končno pa je šlo določeni dan vse prebivalstvo župniku naproti. Že čez četrte ure smo zagledali, kako se nam bliža velika gruča ljudi. Šli smo dalje, peli svete pesmi in molili rožni venec. Najstarejši so šli naprej, na čelu pa je korakal Generale Baldissera, ki bi naj imel kratek govor. Zenske in otroci so sledili. Ko smo bili mestnim ljudem že prav blizu, smo se postavili ob obeh cestnih straneh, da bi sprejeli našega župnika v sredo. Samo Generale Baldissero je šel dalje in zaklical:

"Hvaljen bodi Jezus Kristus! Hvaljena Devica Marija! Hvaljena cerkev!"

Ta hip se je množica razdelila in iz njene srede se je prikazal novi župnik v obliki starrega, s cerkvenim ornatom okrašenega osla, ki ga je množica poglajala in kamni proti nam!"

Take šale se zlepa ne pozabijo, tudi tedaj ne, čeprav si jih meščani mnogo izmislijo. Zato bi mogli preložitve potoka smatrati za šalo. Zdelo se nam je začetek konca, če bi človeška volja začela vplivati še na stvari, ki jih je ustvaril Bog; bilo je, kakor bi začel človek izpreminjati tek sonca, smer vetrov, tok vode. Za nas je pomenjalo to isto, kakor da bi nam kdo povedal, da bodo osli odselej letali, da princ Torlonia ni več princ ali da kafoni ne bodo več stradali, skratka, da bodo božji zakoni prenehali biti božji zakoni.

Ne da bi kaj rekli, so zgrabili cestarji lopate in cepine, da bi izkopali novo strugo. To pa je bilo vendar preveč! Tedaj je odhitel neki kafone nazaj v Fontamara in sklical prebivalce.

"Hitro! Tecite! Moramo paziti... Tako moramo obvestiti karabinierje in sindaka spodaj v mestu..."

Možje niso nikamor mogli. Junija je preveč dela na polju. Torej je bilo treba poslati ženske. Vam bo pa moja povedala, kaj so tam preživele."

Zenska je začela s prodirljivim glasom:

"Saj veste, kakšne so ženske. Sonce je bilo že visoko, me pa še zmeraj nismo odšle.

Najprej ni hotela nobena iti. Potem ni mogla nobena zapustiti hiše. Ta je morala nakrmiti kokoši, ona prašiča, tretja je prala, četrta je morala pripraviti raztopino za trte, peta vreče za mlačev in šesta je morala nakositi travo za kozo. Skratka, nobena ni mogla oditi. Samo Sorcanera je odšla, ker je pač vedela, kako mora človek ravnati z višjimi osebami. Spremljala jo je neka druga ženska, a njenega imena rajši ne povem; mož te ženske je bil že deset let v Ameriki. Teško se da zamisliti, da bi jo na tako razdaljo oplozil, vendar pa je bila tudi ona noseča.

"Ali smemo dovoliti, da zastopata Fontamara v zadevi, ki je važna za vso okolico—oprostite — dve vlačugi?" sem rekla jaz Vompovi ženi.

Ne, tega nismo smele dovoliti. Zato smo šle k Lisabetti Limoni in Mariji Graziji in ju pregovorile, da sta odšli z nami v mesto. Maria Grazia je vzela Ciammarugo s sabo, ta pa Canarozzevo hčerko in slednja zopet Filomeno Quaterno...

Pravkar smo nameravale oditi, ko je začela žena Pontija Pilata kričati, češ, da je nismo povabile.

"Hočete pač opraviti vse za našimi hrbiti?" je kričala, "in se pri tem okoristiti na račun drugih?... Ali mislite, da polje mojega moža ne potrebuje nobene vode več?"

Morale smo počakati, da se je oblekla. Toda namesto da bi se oblekla, je šla po Filomeno Castanijo, Recchiuto, Giuditto Scrapanovo in je pregovorila razen tega še Fornaro, da je šla z nami v mesto. Sedaj je bilo

KRITIČNA MNENJA, POROČILA IN RAZPRAVE

KOMENTARJI

Hrvatom ne gre dobro pod Pavelićem: Manj so zadovoljni pod kraljem Ajmunom, kakor so bili pod Karažorževići in še veliko manj sedaj kakor pod Habsburžani. Sovjetska Unija to pridno izrablja s svojo radijsko propagando ter pozivlje Hrvatke k uporabi. Dr. Ante Pavelić je napovedal vojno napačni deželi. To se pravi deželi, s katero se niti njegovi "ustaši" ne marajo bojevati.

Zasebna lastnina ne pomeni dosti niti v demokratičnih deželah. Kakor na primer v Angliji. Tam je neki kmet zaklal kravo. Ko je bil zatožen, mu je oblast naložila skoro pet tisoč dolarjev globe. To je več, kakor pa znaša vrednost živine v celem tistem okraju.

Če bo po želji državne poslanke, ki ji je ime ga. Lislie D. Cutler, bo srečno prebivalstvo države Massachusetts bolj navezano na trake svojih predpasnikov kakor kdajkoli prej. Z narodno nujno pred oči so si očetje tiste države zelo belili glavo, kako omejiti uživanje opojnih pijač, in ga. Cutler je predlagala, naj ima vsak zakonec pisano dovoljenje od svoje boljše polovice, kadar si hoče kupiti vrček piva ali kozarček žganja. Včasih bi morda ne bilo napak, če bi bilo tudi narobe.

Primorski Slovenci si od obljub, ki jim jih dajejo člani jugoslovanske vlade v ubežništvu, ne obetajo nič prida. Saj vedo, kako so z njimi ravnali v Versaillesu, kar bo bržkone nekaj sličnega tudi v sedanji vojni.

Pred kratkim se je vrnil jugoslovanski poslanik dr. Milan Gavrilović v Moskvo, kjer mu je še pred nedolгим sovjetska vlada pokazala vrata, ker je tako želel moderni "Napoleon" v Berlinu. Dr. Gavrilović je bil sedaj prisrčno sprejet. Tako se glasi poročilo. Tudi tačas, ko je moral po razsulu Jugoslavije iz Moskve, mu je bila prirejena svečana pojedina za odhodnico. Za diplomate ni nobene razlike. Izlepa se odpuščajo, izlepa se sprejemajo.

Amerikanci pojedjo kakih 625 milijonov mernikov pšenice na leto. Ko bo sedanja setev spravljena pod streho in tej pridana še ostala pšenica drugih let, bo znašala skupna pšenična zaloga približno eno milijardo in 250 milijonov mernikov. Če bi vsi kmetje, ki pridelujejo pšenico, vzeli počitnice za eno leto, bi bilo še kljub temu zadosti kruha v deželi tja do sredine leta 1943.

Sedaj je veliko vpitja v deželi radi tega, ker je predsednik Roosevelt mnenja, da bi bilo v sedanjih razmerah naravnost uničevalno za Združene države, če bi smeli iti fantje po enoletnem vojaškem vežbanju domov. Vso odgovornost za odločitve v tem vprašanju je predsednik naprtil kongresu, kjer bo bržkone odločeno po njegovi želji, čeprav si peščica postavodajalcev prizadeva na vse kriplje, da bi bilo drugače. In med temi so samo tisti, ki bi radi videli, da bi mi kar križem rok čakali Hitlerjevega prihoda v to deželo.

Senator Wheeler je, kakor poročajo listi, razposlal dopisnice med naše vojake ter jih na njih pozival, naj protestirajo proti našemu vstopu v sedanjo vojno. Častnik nekega našega polka je pa že izjavil, da bo postopal v smislu vojaških odredb ter zahteval kazni za vse tiste, ki so se dali zapeljati Wheelerjevemu pozivu. Senatorju ne bo skrivljen niti en las radi tega. Trpeli bodo nedolžni ljudje, kar bi moral Wheeler kot zvezni senator vendar vedeti vnaprej. Spak je le to, da marsikateri senator še marsičesa drugega ne ve.

O poniževalnem obisku dr. Natlačena, ki je bil poprej ban Dravske banovine — tedanje Slovenije —, v Rimu, koder se je s svojimi svetovalci poklonil Mussoliniju in prejokne tudi papežu, če se je temu zdelo vredno sprejeti to žalostno delegacijo, piše "Slovenski list" iz Buenos Airesa med drugim tudi tole:

"Dr. Natlačen in njegovi svetovalci, ki so računali z dejstvom italijanske okupacije, so premalo računali z drugim dejstvom: da smo Slovenci sestavni del Jugoslavije, ki je v vojni z Italijo; da prenašamo italijansko okupacijo po sili, ki je pa ne smemo priznati in je tudi nikoli ne bomo priznali, ker hočemo spet zažveti svobodno življenje v okviru obnovljene Jugoslavije; da je Italijan, slovenske zemlje vedno lačni sovražnik, ki je vrl in našo zemljo po krivici in s katerim bodo računali poravnani šele, ko se bo umaknil na svoje, tja za Tiber; da bi od roparja, ki je zagospodoval v naši slovenski hiši, samo molodovati miločinno kdorkoli, samo ne slovenski ben! Poleg nevarne, ki je je zdelala z italijansko okupacijo, Sloveniji res ni bilo treba še sramote, da se fašisti hvaležijo z banovim obiskom njihovega dučju in da Mussolini, gotovo tudi v zvezi s tem obiskom, trbi v svet, da je bila Jugoslavija umetniška tvorba, ki se je zrušila ob prvem udarcu!

A končno tudi z oportunističnega stališča ni bilo treba nikomur hoditi v Rim za Slovenijo. Taka pot je bila popolnoma nepotrebna, če se vojna konča z zmago Nemčije, ker ne bo v takem slučaju v Sloveniji ukazoval Italijan, nego Nemeec. Če se pa vojna konča — kakor se tudi bo — z zmago zavezniškega orožja, je bila Natlače-

Stanovanjski problem v centrih municijske industrije in drugod

Od kar so se Zed. države odločile potrditi milijardo dolarjev za oboroževanje, je postal stanovanjski problem za delavstvo še bolj občuten. V velikih mestih živi stotisoče delavskih družin v najbolj zanikrni, razpadajoči, od mrčesa in podgan napolnjenih predelih, ki se jih označuje s "slums". A sedaj, ko je kar hipoma v kakem mestu došlo posla tisoče novih delavcev, pa je zmanjkalo dobrih in tudi je tako slabih stanovanj. Na gornji sliki je "hiša", s kakršnimi se lahko ljudje vsaj za silo rešijo stiske, kje da bodo spali. Je iz železa, v velikosti 20 čevljev v diametru in visoka 12 čevljev. Ima štiri sobe, ki so razdeljene s stenami iz platna. Tovarna, ki je vladi ponudila ta načrt za rešitev stanovanjskega problema, pravi, da bi lahko izdelala tisoč takih hiš na dan in vsaka bi stala le \$750. Načrt ni bil sprejet, a bili so odobreni drugi, ki so sicer dražji, a stanovanja v njih so vzlic temu le za silo.

nova pot v Rim vse prej kakor umesta in slovenskim koristim koristna. Zato pa slovenski izseljenci odločno in ogorčeno obsojamo tako oportunistično politiko ljubljanskih gospodov."

Dr. Natlačen in njegovi svetovalci, ki so z njim obiskali Rim, so bili in so še pod oblastjo tiste kaste, ki je s Korošcem na čelu predvsem gledala na koristi presvete rimskokatoliške cerkve in je še sedaj zaverovana v rimsko tiaro s tremi nadstropji.

K nesreči so Slovenci že leta in leta pod samopašno šibo katoliške duhovščine, ki je ves tisti čas smotno zatirala v Sloveniji vse napredne struje ter jih tako zatrla, da so danes brez vsakršnega vpliva in moči.

Črna garda, ki se je zbirala liki jata roparskih gavranov okoli črnega križa, ki je bila v sedlu pred nesrečnim razsulum jugoslovanske države, je s svojim kolovodje vred škilila v Rim. Prav ta garda se sedaj z drjem. Natlačenom vred plazi na kolnih pred dučjem ter s tem sramoti pošteno ime ponižanega slovenskega človeka. Prav ista garda bo po zmagi zavezniškega orožja hinavsko klečeplazila pred zmagovalci in obenem kajpak še škilila tja dol v presveti Rim.

Črna garda je bila in bo orodje rimskokatoliške propagande in s tem seve tudi pospeševalca rimske državne oblasti.

Kdor misli drugače, se nazarensko moti in mu ni pomoči na tem svetu. Če se morda izpametuje v večnosti onkraj groba, pa nima to nobenega pomena za nas.

Kdor škilil v Rim, ne more biti iskren prijatelj slovenskega življa, ker ni bil Rim še nikoli zaščitnik pravic slovenskega naroda. Rim je zatiral naše ljudstvo še tedaj, ko ni bilo Jugoslavije. Ko je pa ta prišla v življenje s tem, da je prišel eden najboljših in najnaprednejših delov slovenskega ljudstva pod Rim, je rimska oblast v državnem in cerkvenem oziru storila vse, kar je le mogla, da bi uničila in raznarodila prodane Slovence, ne da bi bil dr. Korošec le z mezinem zanil v obrambo goriških in primorskih Slovencev.

Če hočejo Slovenci rešiti sebe, če hočejo svobodo in prodane dele svoje zemlje, se morajo v prvi vrsti otresti tiste črne garde.

"Ameriška Domovina" se je v svoji številki od 19. julija obregnila ob ta list, ker je pribil dejstvo, da so v Zed. država prevzeli med Slovenci vodstvo nad pomožnim gibanjem za Jugoslavijo klerikalci, ter kliče trikratno slavo Vincentu

Cainkarju, Janku Roglju in Molku k njih novi orientaciji. V tistem svojem pisanju prizna "A. D." našo ugotovitev ter nam skuša po svoji stari metodi zavijanja podtakniti misel, da imamo Cainkarja, Roglja in Molka za klerikalce.

"Slyonic Bulletin" prinaša v svojem izdanju zadnjega tedna dopis z naslovom "Shameful and Treacherous Role of the Croatian Friars — Sramota in izdajalska vloga hrvaških menihov." V tem članku je med drugim zapisano tudi tole:

"Today, the position of these national priests are replaced by the friars and the majority of these indicate that they serve Hitler and Mussolini and everyone else but their God and their people."

Zrno pravkar navedenih besed je to, da služi večina hrvaških menihov v tej deželi Hitlerju in Mussoliniju in vsakom drugemu, le svojemu Bogu in svojemu narodu ne. Črna garda in hudici so povsod enaki. In menih v črni, rjavih, belih in drugačnih kutah so del tiste črne garde.

Koliko je nedržavljanov, in čemu?

Lani se je prvič vršila v tej deželi registracija nedržavljanov (aliens). To vpisavanje je bilo zaključeno 26. decembra. Podatke o registriranih so zbrali v centralni pisarni to leto. Vsega skupaj so jih našli 4.741.971. Merodajni krogi menijo, da se veliko tujcev ni registriralo, ker so prišli sem nezakonito, pa se boje deportacije, ako se bi prijavili.

Največ nedržavljanov ali "tujcev" (aliens) je v 14 državah, ki jih navajamo po redu.

New York	1,212,622
California	526,937
Pennsylvania	361,937
Massachusetts	356,028
Illinois	319,385
Michigan	290,730
New Jersey	270,973
Texas	264,450
Ohio	196,214
Connecticut	152,664
Washington	82,664
Wisconsin	72,928
Minnesota	58,584
Rhode Island	52,339

Oblast smatra, da je ogromna večina teh ljudi zvesta deželi, v kateri živi, in da ne žele ničesar bolj, kakor da se jim olajša dobiti državljanstvo. Več sto tisoč izmed njih so begunci, ki so dobili zavetje tu v zadnjih 10. letih.

Z ničemer ne koristite Proletarca bolj kakor s pridobivanjem novih naročnikov.

V Beogradu pobijajo po nacijskih navodilih "komuniste"

Uradna nemška novinska agencija DNB je 17. julija čepisiju in javnosti objavila vest, da je bilo v Beogradu omenjenega dne oblastveno ustreljenih šestnajst "upornikov", med njimi tudi neka "dobro znanih komunistov".

Ker je "dobroznane" komuniste pospravila s poti že prejšnja jugoslovanska vlada, je gotovo, da nemška okupacijska oblast pod krinko komunizma strelja druge Srbe, pred vsem srbske socialistične voditelje, ki niso mogli nikamor bežati.

Kdaj neki bomo izvedeli, kaj se je dogodilo z našimi sodrugi v Mariboru in z drugimi v Sloveniji, ki so jih imeli nacijski agenti zaznamovane za pokončanje, čim si Nemčija osvoji te kraje?

TISKOVNI FOND PROLETARCA

XVIII. IZKAZ

Na predlog Antona Tomiča iz Oaklands, Calif., in na apel upravnštva so se zadnji teden odzvale sledeče organizacije in posamezniki:

- Chardon Hills, Ill. Po \$1: Katie Bernik in Joško Oven, skupaj \$2.00.
- Cicero, Ill. Frank Margolle \$1.00.
- Cleveland, O. Joseph Kunčić (ker se ni mogel udeležiti piknika kluba št. 49 JSZ) \$2; Josephine Jontez \$1, skupaj \$3.00. (Poslala F. Barbič in I. Jontez.)
- Witt, Ill. Luka Podbregar \$1.00.
- Paraglove, W. Va. Klub št. 288 JSZ \$2; Lawrence Selak \$1; John Gallon 50c, skupaj \$3.50. (Poslal John Gallon.)
- East Helens, Mont. Joseph Mihelich (na Tomičev predlog) \$1; Joseph Mihelich 70c; po 25c: John Smith, Fr. Sasek in Fr. Perceh; Mary Rupert 15c, skupaj \$2.60. (Poslal Joseph Mihelich.)
- Bridgeport, O. Frank Blatnik \$1.
- Arma, Kans. Dr. št. 434 SNPJ \$3.
- New Market, N. J. John Rupnik \$1.
- Cleveland, O. Po \$1: Anton Vehar in Ludvik Medvedek, skupaj \$2.00. (Poslal Anton Jankovič.)
- Lawrence, Pa. Louis Britz \$2.00.
- Latrobe, Pa. Po \$1: Filip Godina (Chicago), Frank Zupan (Claridge) in John Fradel; po 50c: Mike Kumar, Frank Medved in Joseph Beniger; po 25c: John Stink, Joseph Britz, Alex Skarji, Joseph Juvan, Anton Potisek in Anton Jankovič; Frank Sustar 20c; John Ban 15c; po 10c: Lawrence, Martin Urana, John Kastele Frank Juvan, Blaž Likar in Angela Klun, skupaj \$7.20. (Nabrala na pikniku in seji westmorelandske federacije SNPJ Mary Fradel.)
- Chicago, Ill. Klub št. 1 JSZ od prebilen piknika 22. junija \$150; Frances Vrecek \$1, skupaj \$151.00.
- Parkhill, Pa. Mary Zabric \$1. (Izročil John Rak.)
- Cicero, Ill. Kristina Turpin \$1.20; John Marolt 50c; Frances Seliskar 30c; po 25c: Christine Seliskar in M. Marolt (slednji štirje v Ely, Minn.), skupaj \$2.50. (Izročila Kristina Turpin.)

Skupaj \$183.80, prejšnji izkaz \$916.66, skupaj \$1,100.46.

ZGODBA GIACOMA

Bilo nas je petero v veliki kuhinji. Vrata niso bila zaprta, samo zagrinjalo iz nanizanih steklenih biserov nas je ločilo od ceste.

"Giacoma! Lahko govoriš, gospod je prišel radi tebe."

Giacomo je bil mal zagorel možiček, preko levega očesa je nosil črno obvezo.

"Ne vem, vas bo li zanimalo."

"Pač, pač."

"Prišel sem, da poskusim priti v Nizzo. Potnega lista nimam. Najprvo me je v Mentoni francoska policija aretirala in poslala nazaj v Ventimiglio. Če me tukaj v Tendi primejo, me bodo poslali nazaj v Florenco. Poznate Florenco?"

"Ne."

"Zadaj za mestno hišo sem imel majhno knjigarno. Sem socialist. Knjige in časnike, ki sem jih prodajal, so bili italijanski, z zakonitim dovoljenjem tiskani v Italiji. Ni bil to mogoče kak "hujskajoči" tisk, prodaja je bila dovoljena. Tako je šlo dve leti. Letošnje poletje sem bil par dni na obisku pri prijateljih na deželi. Ko sem se vrnil, sem našel v lokalu vse navzkriž razmetano, vse knjige in časopise na enem kupu.

Poizvedoval sem pri ljudeh, ki pa mi niso nič natančnega vedeli povedati. Sumil smo, da izvira vsa stvar od enega mojih sosedov, ki je že dolgo časa špekuliral na moj lokal, ker bi bil rad svojo tobačno trafiko razširil. Očividno me je denunciral. Svetovali so mi, naj grem na policijo, vendar se nisem mogel k temu odločiti.

Nekaj dni za tem so prišli policijski agenti. Hišna preiskava. Vzeli so nekaj zveznjev knjig s seboj in so me odvedli na kvesturo, (policijsko direkcijo), kjer so mi vzeli prstne odtiske. Uradnik mi reče: "Pojdite domov in poiščite si kak drug posel. Fašio vas ima na piki."

Nisem vedel, kaj naj počnem. Naslednji dan sem bil primoran lokal odpreti, radi dnevene svetlobe v moji sobi v ozadju lokala, ki ni imela svojega okna. Nenadoma vstopi petorica oboževanih z gumijevkami.

"Ste vi Giacomo? Popoldne se imate javiti pri fašiu."

Troje jih je zopet odšlo, dva pa sta ostala za stražo. Ob treh sta mi velela: "Zaprte lokal in pojdite z nama!" Vodila sta me v dvonadstropno hišo na Piazza Montana. V prvem nadstropju je velika dvorana s petimi ali šestimi mizami. Pri vsaki je sedelo troje mož, po dva fašista in en tajnik. Sredi dvorane se je nahajalo dvajset mož, vsak z gumijevko v rokahu. Pri vsaki mizi so zaslivali ljudi.

Postavili so me pred tak sodni tribunal. Tajnik je vpisal moje ime in poklic v polo papirja. Pisal je brzo, kakor da bi ga te formalnosti dolgočasile. Sredi med izpraševanjem ga je prekinil eden izmed fašistov in me je vprašal:

"Pri vas so zaplenili hujskajoče časopise. Zakaj jih prodajate?"

"To so časopisi, ki jih zakon dovoljuje in policija pusti, da se tiskajo. Niso bili niti zaplenjeni, niti prepovedani..."

"Komu pa prodajate te časopise?"

"Vsakemu, ki jih hoče kupiti."

"Saj nimate kdo ve koliko odjemalcev, povejte nam njih imena."

"Jaz jih ne poznam."

Tajnik je odložil pero in vstal.

"Boš govoril ali ne!"

"Se predno sem mogel odgovoriti, me je udaril s pestjo po nosu, da se mi je kri curkoma vlija. Iskal sem svoj robec, pa ga nisem mogel najti. Kri je kapljala na njegov zapisnik. Sunil me je v prsa in zarezal: "Pazi vendar!" Fašist je dejal: "Dosti tega!" Zapičil je svoj pogled vame in položil uro na mizo: "Poglej na uro, dam ti pet minut časa. Če mi čez pet minut poveš ime, vsaj eno ime, boš prost."

V istem trenutku sem dobil udarec v zatilnik, da se mi je stemnilo pred očmi. Zaklical sem: "Gospodje, nisem izvršil nikakega zločina, prodajam samo dovoljene časopise. Oblast dovoljuje njih izdajo, mene ščiti zakon!"

"Tepec, misliš, da so še Nittijevi časi?"

Cele pol ure so v tisti dvorani igrali nogomet in jaz sem jim bil žoga. Najrajši so me bili po nosu in po očeh. Bil sem ves s krvjo oblit in slep. Ko so se utrudili, so me odvedli v neko sobo. Sunil sem ob neko mizo in padel po tleh.

"Tu notri boš krknil!"

Dali so mi dvajset minut časa za premislek in so zaklenili vrata. Potem so se zopet vrnili, ne vem več, koliko jih je bilo, — po njihovem vpitju sodeč kakih deset. Poskušali so me sleči. Branil sem se ko brezumen. Potem so me zvezali. "Obesili te bomo v vodnjak, — dobiš mrzlo kopel."

Potem so zakurili peč. "Tvoje noge bomo ocvrli." A to dvoje si menda niso upali. Privzeli so me k neki mizi in obdelovali z gumijevkami. Vpil sem:

"Strahopetci, ubijte me vendar končno, ustrelite me!"

Neprestano so me bili z gumijevkami, vedno po nosu in po očeh. Ko je bila končno moja glava samo še nerazločna krvava masa in ko nisem več dal glasu od sebe, so prenehali. "Odvedli te bomo v kvesturo."

Odnegli so me na policijo.

"Gospod komisar, midva, Luigi Verdi in Secundo Mora sva nadzornika fašija. Tale mladi človek je padel po stopnicah in se je pobil."

Takoj je komisar povzel: "Kako ste mogeli biti tako neoprezn. S katerega nadstropja ste pa padli? Ste bili mogoče vinjeni?"

Karabinjeri so me zopet zaprili. Razbijal sem po vratih: "Jaz sem slep, za božjo voljo! Ljo, odvedite me v bolnico!"

Pozvali so zdravnika.

"Gospod doktor, poglejte, kaj so napravili iz mene!"

Zdravnik me je obvezal. Poznal sem ga dobro, bil je moj prijatelj in me je skušal tolažiti: "Bo že boljše, bo že še vse dobro." Pa tudi to si ni upal izreči glasno.

Trajalo je tri tedne, da so mi rešili vsaj desno oko, levo je bilo izgubljeno. Ko sem zopet lahko hodil mi je zdravnik svetoval: "Hitro odpotujte, z vami še niso gotovi."

Velikost ameriške armade

Ameriška armada šteje sedaj blizu polgraj milijon mož. V drugi registraciji fantov, ki so dopolnili 21. leto, se jih je javilo nabornim uradom 750.000. Po novi regulaciji se sprejema v armado fantje in možje med 21. in 28. letom starosti.

PRISTOPAJTE K

SLOVENSKI NARODNI PODPORNİ JEDNOTI

USTANAVLJAJTE NOVA DRUŠTVA. DESET CLANOV (IC) JE TREBA ZA NOVO DRUŠTVO

NAROČITE SI DNEVNIK

"PROSVETA"

Naročnina za Združene države (izven Chicago) in Kanado \$6.00 na leto; \$3.00 za pol leta; \$1.50 za četrti let; za Chicago in Cicero \$7.50 za celo leto; \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$9.00.

Naslov za list in tajništvo je:

2657 So. Lawndale Avenue
Chicago, Illinois

ZA LICNE TISKOVINE
VSEH VRST PO ZMERNIH CENAH
SE VEDNO OBRNITE NA UNIJSKO TISKARNO

Adria Printing Co.

1838 N. HALSTED STREET, CHICAGO, ILL.

TeL. MOHAWK 4707

PROLETARAC SE TISKA PRI NAS

"BIG" TONY PIŠE SAM O SEBI

Oakland, Calif. — Imamo dosti dopisnikov obojega spola, ki pišejo za naš list Proletarec. Ta pa ima tudi dobrega urednika, ki se vedno potrudi, da je list na dobrem glasu. Naša dolžnost pa je, da ga podpiramo po vseh svojih močeh.

Jaz se to pot ne bom mučil, da bi napisal kaj poučnega, ker to raje prepuščam drugim, ki so za take reči zmožnejši od mene. Pač pa hočem podati nekaj stvari iz zgodovine svojega življenja.

L. 1907. sem bil v Dunkirku, Kans. Korajžen sem bil in vesel, da le kaj. Pridno sem kopal črni demant globoko pod zemljo. Tista naselbina je bila tedaj nova in novi priseljenci so venomer prihajali vanjo. Delo se je lahko dobilo takrat. Zato je vladalo veliko zadovoljstvo med ljudmi, pa sem se

potem sledeči dan poslal v stari kraj s pripombo, da sem dobil njen naslov pri njeni sestri in da mi bo morala povrniti denar, kakor hitro ji bo to mogoče. Kar tako za šalo sem pa še pripomnil, da bo lahko postala moja žena, če ji bo tako prav, dasi nisem mislil tega zares.

Tisto neznano dekle je prišlo v Ameriko dne 23. aprila leta 1908. Stal sem pred svojo hišo, ko se pripelje mimo. Voznik pokaže s prstom name ter ji pove, da sem jaz tisti, ki ji je poslal karto. "No, kako ti je všeč?" jo še vpraša malce hudomušno.

"Zadosti je velik," mu ona odgovori na kratko.

Govorica se je bliskoma raznesla po naselbini o tem, da je prišla zopet ena punca iz starega kraja, in še tisti večer smo se sestali pri njeni sestri, kjer

Tomšičeva družina: Anton Tomšič, st., Anton Tomšič, ml., Josephine Tomšič, Joe Tomšič (sedaj Perata), John Tomšič in Frank Tomšič (najmlajši sin).

hitro seznanil z našimi rojaki in kajpak tudi z rojakinjami. Večkrat smo zložili za sodček piva ter potem veselo prepevali slovenske pesmi. Za nameček sem jim še kakšno fletno zagodel in dostikrat se je primerilo, da so ljudje plesali kar zunaj po travi.

Tisto leto sem obiskal neko slovensko družino v naselbini. Bilo je že proti jeseni in pogovor je nanesel na vprašanje pjssem iz stare domovine.

"Da," pravi gospodinja tiste družine, "ravno danes sem preležala pisanje od svoje sestre, ki me prosi, naj ji pošljem vozni listek, ker bi rada prišla v Ameriko. Jaz bi ji ga rada poslala, pa nimam denarja. V starem kraju mislijo, da se taka reč kar zastojni dobi. Tona, pa ji ti pošlji karto, če imaš denar! Je zala punca. Morda postane tvoja žena, ko pride semkaj."

Moški del Tomšičeve armade (z leve proti desni): Joe, Frank, oče Tomšič, John, Anton in njegov osemletni sin Ronald.

Po teh besedah mi prinese njeno sliko.

"Da, punca je zares zala," rečem, ko si ogledujem sliko. "Ampak jaz se ne mislim oženiti na premogovo žilo, za katero se moram plaziti po trebuhu kakor kača."

Tisti pogovor in tista slika sta mi ostala v spominu, pa sem zpet obiskal isto družino v začetku l. 1908. Pobaral sem gospodinjo, če dobi kaj pisanja od svoje sestre. Pove mi, da je pravkar dobila od nje pismo, v katerem jo zopet prosi za karto. Jaz ji rečem, naj mi ga pokaže, da ga prečitam, kar je seve storila nemudoma.

Rečica se mi je zares smilila. Tako mi je prosila svojo sestro, naj ji pomaga priti v to deželo.

"No, prav velika sramota bi bila za tako bogato deželo, če bi ne mogli dobiti enega dekleta iz stare domovine," sem dejal jaz, ko sem prečital tisto pismo ter še enkrat globoko vzdihnil. "Ji bom pa jaz poslal karto kar tako za šalo."

je dobilo zalo slovensko dekle takoj več ponudb za možitev.

"Zdaj me vsi vidite. Ko sem pa še bila v starem kraju, se ni nobeden spomnil name!" Tako jim je odgovarjala ter se vztrajno otepala tistih ponudb. A jaz seve nisem imel zamašenih ušes, pa sem vse tiste besede ujel na uho.

Cez nekaj dni jo vprašam, če namerava dobiti službo ali pa postati moja žena.

"Služiti sem se naveličala," mi je odgovorila in jaz sem takoj vedel, da bo ona družica mojega nadaljnjega življenja.

To neznano dekle, ki jo tukaj opisujem, je prišla iz lepega Skocjana na Dolenjskem. Jaz sam pa sem iz Višnje gore. Z njo sva si obljubila zakonsko zvestobo 11. maja 1908. V tridesetih letih skupnega življenja sva doživela poleg dobrega tudi marsikaj slabega.

šteti. Tudi zato prilagam sliko svoje armade k temu dopisu; naj jih prešteje on sam, ko je razumnejši, kakor smo pa mi iz Višnje gore. Ha, ha!

H koncu naj še omenim to, da me jako veseli, ko pravi Tona iz metropole v svojem poročilu, da še ne bo zaspal **moj predlog**. Pa še kako me veseli, ko vidim v vsaki številki Proletarca soderge in prijatelje, kako držijo roke kvišku s copaki v njih, kadar glasujejo za moj predlog. Kakor sem omenil, da bi bila sramota za tako bogato deželo, če bi ne mogli poslati karte dekletu, ki je sedaj moja družica, ravno tako bi bila sramota za nas delavce, če bi pustili na cedilu Proletarca, ki je naš najboljši list. Pozdrav vsem čitateljem in čitateljcam tega lista.

Anton Tomšič.

OBISKI V CENTRU

V Slovenskem delavskem centru so se oglasili Leo Štolfa iz Toledo, O., s soprogo Antonijo in hčerko Danico in Anton Mahne iz Chisholma, Minn.

Theresa Matko s hčerko Edith iz Baggaley, Pa., in hčerko Mimi Matko, Pullman, Ill.

Še več društev poslalo pomoč za Novakov besednjak

Poleg drugih sem v zadnjih par tednih prejela prispevke in plačana naročila izdanju Novakovega besednjaka v pomoč zopet od sledečih društev Slovenske narodne podporne jednote: št. 39, 476, 50, 29, 137 (šest izvodov) in 677.

Ob tej priliki naj se iskreno zahvalim vsemu članstvu navedenih društev ter se obenem obračam do vseh drugih s prošnjo, naj čim prej pošljejo svoje prispevke in plačana naročila.

Ves denar, ki se nabira v ta namen, je varno naložen v banki na hranilno vlogo. Hitite s pomočjo! Čim preje bo dosežena potrebna vsota za izdajo, tm hitreje pride ta prekoristna knjiga na svetlo.

Mrs. Agnes Novak, 2506 No. Clark St., Chicago, Ill.

Imenik zastopnikov Proletarca

Kdor želi prevzeti zastopstvo za nabiranje naročnikov Proletarca, prodajati Am. družinski koledar brošure in knjige, naj piše upravnistvu, ki bo poslalo potrebne listine in informacije. Na tu pridobivati naročnike temu listu. Pravzaprav je dolžnost vsakega slovenskega zavednega delavca agitirati za svoje glasilo Proletarec.

Ako je ime kakega zastopnika v sledečem seznamu izpuščeno, naj nam sporoči pa bomo imenik radevolje popravili.

- CALIFORNIA.**
Fontana: Anton Blasich.
Oakland: Anton Tomšič.
Los Angeles: Frank Novak.
San Francisco: A. Leksan.
- COLORADO.**
Created Butte: Ant. Slobodnik.
Pueblo: Fr. Poltezar.
Walsenburg in okolici: Frank L. Tomšič.
- ILLINOIS.**
Chicago: Frank Bizjak, Joseph Drasler, Joseph Oblak, Chas. Pogorelec, Peter Verhovnik, Frank Zajc in John Rak.
Cicero-Berwyn: Kristina Turpin.
La Salle-Oglesby: Anton Udovick.
Springfield: Joseph Ovca in John Gorisek.
Virden: Fr. Hlertsch.
Waukegan-No. Chicago: Martin Judnich.
- INDIANA.**
Clinton: Ignac Spendal.
Indianapolis: Mary Stroj.
- KANSAS.**
Arma: Anton Sular.
West Mineral: John Marolt.
- MICHIGAN.**
Detroit: John Zornik, Leo Junko, Joseph Klarich in John Plachtar.
- MINNESOTA.**
Buhl: Max Martz.
Chisholm: Frank Klun.
Duluth: John Kobl.
Ely: John Tecan.
- MONTANA.**
East Helena: Joseph Mihelich.
Klein: Peter Yellar.
Red Lodge: K. Erzoznik.
- NEW JERSEY.**
Elizabeth: Amalia Oblak.
- NEW YORK.**
Gowanda: James Dekleva.
- OHIO.**
Akron-Kenmore-Barberton Mike Kopač.
Bridgeport in okolici: Joseph Snoy in John Vitez.
- Cleveland:** John Krebel, Anton Jančevič, Jennie Dagarin in Joseph Lever.
Girard: John Kosin in John Bogatay
Glencoe: Albina Kravanja.
Liabon-Power Point: Jacob Bergant.
Piney Fork: Frank Završnik.
Warren: Joseph Jež.
- PENNSYLVANIA.**
Aliquippa: Geo. Smrekar.
Burgottstown-Slovan: Joseph Krmel.
Cambria in Somerset okraj: Frank Cvetan.
Crafton-Moon Run: Jennie Jerala.
Canaanburg-Strabane: John Terčelj in Marko Tekavc.
Export: Jos. Britz.
Forest City: Anthony Drasler Jr.
Point Marion: Tony Zupančič.
Hermintie: Anton Zornik.
Imperial: Frank Augustin.
Johnstown in okolici: Andrew Vidrich, John Langerhole in Iljija Bubalo.
Letrobe: John in Mary Fradel.
Lawrence: Louis Britz.
Library: Nick Triller.
Meadowlands: Martin Baizt.
Park Hill-Conemaugh: Frank Podboy.
Sharon: Joseph Cvelbar.
Sygan: Lovrenc Kavčič.
Potvaljni zastopnik Proletarca, Ameriškega družinskega koledarja in Majskega Glasa za zapadno Penno Anton Zornik, Hermintie, Pa.
- WASHINGTON.**
Seattle: Lucas Debeljak.
- WEST VIRGINIA.**
Star City: Lawrence Selak.
Thomas: Lenhart Werdingek.
- WISCONSIN.**
Milwaukee in West Allis: Louis Barborich.
Sheboygan: Fr. Stih.
Willard: Mike Krulciz.
- WYOMING.**
Kemmerer in okolici: Anton Tratnik in John H. Krzsinik.
Rock Springs: John Jeroh.

Gloyno gnezdo nacijskih vohunov

Argentina si je izbrala v svojem kongresu odsek, ki ima preiskovati politična delovanja, ki niso v skladu z varnostjo argentinske republike. Ta odsek se je na koncu zadnjega tedna dokopal do dokazov, ki pričajo, da so oblasti prišle sedaj glavnemu gnezdu celega nacijskega omrežja v Južni Ameriki do živega. Tisto gnezdo nacijske zalege je bilo v neki kmečki hiši kakih dvajset milj od Buenos Airesa: ugnedžilo so se tamkaj že pred dobrih 18 meseci. Od tod se je širila nacijska propaganda po celi Južni Ameriki in utirala nacizmu pot proti severu, predvsem pa v to deželo.

Kakor vse kaže, so se južno-ameriške države vendarle zavedele velike nevarnosti, ki jim preti iz Berlina. Upajmo, da se zavedemo tega tudi tukaj v tej deželi, dokler ni prepozno.

Pošta svari

Čikaški poštar nas obvešča, da so pošte širom po deželi preplavljene s pismi, ki se nanašajo na tako zvane brezkončne verižne zasnove za pobiranje obrambnih hranilnih znamk.

Vsi tisti, ki oddajajo na pošto pisma v zvezi z nakanami takega značaja, se opozarjajo na to, da je pošiljanje takih stvari po pošti kršitev poštne odredbe in določb proti sleparjam in loteriji. Proti njim bo uvedeno predpisano postopanje in izdan odlok, ki prepoveduje dostavljati sploh vsakršno pošto takim osebam.

Churchill vztraja pri svoji izjavi

Dne 22. junija, ko je Nemčija udarila na Rusko, je Winston Churchill dejal: "Vsakdo, pa naj bo posameznik ali država, ki se bori proti nacizmu, je naš zaveznik, in vsakemu bomo pomagali." Dne 14. julija je v radio govoru poudaril, da Anglija s Hitlerjem ne bo nikoli sklenila sporazuma.

Ste naročnino na Proletarca obnovili?

Življenje za pšenico

Sprehajamo se med pšeničnimi polji, jemo bel kruh in niti malo ne pomislimo, da se pšenice ni od vekomaj sejal po poljih, da ob hrani človeštvo. Slišimo in beremo o raznih velikih ljudeh, o znanstvenikih, ki so si pridobili zasluge v tem ali onem področju, najmanj ali pa nič ne vemo o ljudeh, ki so poskrbeli za človeštvo najvažnejše: vsakdanji kruh.

Pšenica ni bila vedno kulturna rastlina, da se seje v razorana polja, da ob dobri letini preživi cele narode. Nihče ne ve imena prvemu Turku ali Judu ali Tataru, ki je pred desetstosoj let prišel na misel, da bi lahko ta divja azijska trava postala hrana človeštva, da bi se dala spremeniti v žito, ki se seje in čigar zrna bi se dala hraniti, da bi od njih živel človeški rod.

Pa koliko izkušneje in preizkušenej je bilo treba še potem, da so iznašli pšenico, ki najbolje obrodi pod vsakim podnebjem! Skrb za prehrano človeštva, umno poljedelstvo spada med najtežje znanosti, ker tu zahteva vsak eksperiment mnogo opazovanja in potrpežljivosti.

Dandanes je Amerika med prvimi žitnicami sveta, toda dolga je bila njena pot, da se je do tega povzpela. In Mark Alfred Carleton spada med tiste ljudi, ki so največ storili za napredek poljedelstva, ki so dobili pravo pšenično seme, ki obrodi pod najneugodnejšim podnebjem.

Rojen je bil 1866. l. v državi Ohio, odkoder so se njegovi starši kmalu preselili v Kansas. Ko je še v njegovih mladeniških letih rja pokončevala skoraj vso pšenico in povzročala veliko lakoto v deželi Kansas, je začel Carleton razmišljati, kako bi dobil pšenico, ki ji rja ne bi mogla do živega. Od tedaj je svoje življenje posvetil pšenici. Prišel je na državno poljedelško poskusno postajo.

Od vseh koncev sveta si je dal pošiljati razne pšenice in dobil je nad tisoč različnih vrst. Studiral je bradato japonsko pšenico onigara, preskušal cesarsko pšenico iz Nemčije, italijansko puolifero, iz okolice Rima, ratling-tam iz Avstralije itd. Carleton je sejal vsa ta različna semena, pa ni prišel do nobenega pravega rezultata. Dognal je le eno: tista pšenica, ki najtrdovalneje kljubuje vsakemu podnebnju, da tudi najboljši kruh.

Zato je šel preizkušat razne vrste pšenice na ameriški sever. Imel je srečo. Dočakal je eno najboljših mrzlih, suhih zim. Carleton opazuje, kako mraz uničuje eno pšenično vrsto za drugo. On ve, da mu bo ena trda zima razodela več kakor dvajset let eksperimentov v laboratoriju ali neke pod milim podnebjem. Od tisoč vrst pšenice jih je poleti ostalo le kakšnih sto.

Tedaj se je odločil: Moram v Rusijo! Da poiščem tam najodpornjšo vrsto pšenice, ki bo uspevala v prerijah južne Amerike in na mrzlem severu.

1897. l. je odpotoval iz Amerike v Rusijo, potem ko se mu je po dolgotrajnem pregovarjanju le posrečilo dokazati ameriškim oblastem, da bo iz ruskih step prinesel pšenico, ki bo najbolje uspevala tudi v Ameriki. Po dolgem tavanju in raziskavanju po veliki Rusiji je prišel h Kirgizom v turgajsko stepe, ki je vroča kakor Sahara. In pri teh Kirgizih, v presušeni stepi je našel pšenico, ki jo je iskal: trdo, durum-pšenico, imenovano kubanka in nje sestre arnavtko, garnovko in pererodko.

Z njimi se je vrnil v Ameriko in prepričeval neverne ljudi, da je našel pšenico, ki bo najbolje uspevala v Ameriki. Zasejal jo je po najrazličnejših krajih od vroče in nerodovitne puštine do mrzlega severa. In prepričeval je kmete: "Poskusite! Riskirajte enkrat. S kubanka-pšenico se vam bo posrečilo. Čim neugodnejše so podnebne razmere, tem boljši bo kruh, ki ga boste dobili iz te pšenice!"

Z raznih poskusnih postaj mu poročajo. Sheppard s po-

Velika srbska vstaja na Hrvaškem

Kakor je doznal tiskovni urad jugoslovanske vlade v Londonu, je prišlo v Nevesinju dne 28. junija t. l. do velike in dobro organizirane vstaje, ki se je udeležilo do 5,000 Srbov pod vodstvom Čedomira Mišića.

Tja so bili poslani Paveličevi gardisti, ki so znani pod imenom "Vstasi", iz Dubrovnika, Mostarja in Sarajeva zaeno s celo mostarsko posadko pod poveljstvom nemških in laških oficirjev, da zadušijo upor. Ali do 12. julija se jim to še ni posrečilo.

PRIREDBE KLUBOV J. S. Z.

- AUGUST**
STRABANE, PA. — Piknik kluba št. 118 JSZ v nedeljo 17. avgusta v Drenikovem parku.
- SEPTEMBER**
BRIDGEPORT, O. — Konferenca JSZ in PM v nedeljo 28. septembra na farmi a. Skofja na Bartonu.
- NOVEMBER**
CLEVELAND, O. — Koncert "Zarje" na Zahvalni dan v četrtek 20. novembra v SND na St. Clair Ave.
CHICAGO, ILL. — V nedeljo 30. novembra koncert Save v dvorani SNPJ.
- DECEMBER**
CHICAGO, ILL. — V sredo 31. decembra novoletna zabava kluba št. 1 JSZ.
- JANUAR 1942.**
CHICAGO, ILL. — V nedeljo 15. marca 1942 prireditve v korist Proletarca v dvorani SNPJ.
CHICAGO, ILL. — V nedeljo 26. aprila koncert Save v dvorani SNPJ.

Listen to
PALANDECH'S YUGOSLAV-AMERICAN RADIO BROADCAST
Every Saturday, 1 to 2 P. M.
STATION W H Y P
1520 kilocycles
(First Station on Your Dial)
Featuring a program of
Yugoslav Folk Music

BARETINCIC & SON
POGREBNI ZAVOD
Tel. 20-361
424 Broad Street
JOHNSTOWN, PA.

PRISTOPAJTE K
SLOVENSKI NARODNI PODPORNJI JEDNOTI
NAROČITE SI DNEVNIK
"PROSVETA"
Stane za celo leto \$6.00, pol leta \$3.00
Ustanavljajte nova društva. Deset članov (ic) je treba za novo društvo. Naslov za list in za tajništvo je:
2657 S. Lawndale Ave.
CHICAGO, ILL.

Dr. John J. Zavertnik
PHYSICIAN AND SURGEON
OFFICE HOURS:
2:00-4:00; 7:00-8:30 Daily
At 3724 W. 26th Street
Tel. Crawford 2212
At 1858 W. Cermak Rd
4:30-6:00 p. m. Daily
Tel. Canal 1100
Wednesday and Sunday by appointments only
Residence Tel.: Crawford 8440
If no answer — Call Austin 5700

POSLSUŠAJTE
vsako nedeljo prvo in najstarejšo jugoslovansko radio uro v Chicagu od 9. do 10. ure dopoldne, postaja WGES, 1360 kilocycles. Vodi jo George Marchan

FOR DEFENSE

BUY UNITED STATES SAVINGS BONDS AND STAMPS
AMERICA ON GUARD!
Above is a reproduction of the Treasury Department's Defense Savings Poster, showing an exact duplication of the original "Minute Man" statue by famed sculptor Daniel Chester French. Defense Bonds and Stamps, on sale at your bank or post office, are a vital part of America's defense preparations.

WAR AND PEACE AIMS OF THE TRADE UNION MOVEMENT

A Peace Aim. The trade union movement has since its beginning fought for an aim which has never varied, that of assuring decent living conditions to the workers and their families.

The trade union movement has learned by experience that social, political and cultural progress is for the working class dependent, on the whole, upon the solution of a primary material problem which may be formulated in three words: food, clothing, shelter.

The simplicity and modesty of that programme is only apparent. Its realization is more than the solution of the problem of a fair wage.

1. Employment for all persons capable of work.

2. Maintenance of persons incapable of work.

3. Protection of the life and health of workers and their families.

Organized labor, in the light of the lessons of the history of its own movement, has no hope that fair labor conditions and security will come about as the gift of some kindly despot or by the persuasive force of some doctrine.

There can be no equity under a system based upon exploitation of man by man. There can be no equity, nor security for the individual, or society, in a world where there is exploitation of nations by nations.

The War Aims. The war, in view of its bearings on the realization of their programme, is necessarily of interest to the trade union movement.

equity they have established the rule of despotism, concentration camp, torture, and murder. The social system which they would introduce in the countries fallen under their domination, if they maintained the upper hand, would be more ruthless still.

The Peace Aim in War-time. The trade union movement is not content with taking part in an effort that seeks to prevent the spread of the evil. It aims to reduce and eventually banish all exploitation.

In the countries which have called their citizens to the fighting services, and also in others, the war is causing social upheaval. In the past the nations have sought, when peace came, to return to pre-war conditions.

When the time comes for disbanding the soldiers of the armies and discharging the workers of the war factories and for assigning to each his task in the productive and other processes for the needs of the new peace, the trade unions will have to have successfully completed the negotiations regarding the conditions on which work shall be resumed.

Organized labor, in the light of the lessons of the history of its own movement, has no hope that fair labor conditions and security will come about as the gift of some kindly despot or by the persuasive force of some doctrine.

THE TRAVELER

An old man traveling a lone highway, Came at evening, cold and gray, To a chasm deep and wide, The old man crossed in the twilight dim,

The sullen stream held no fear for him, But he stopped as he reached the other side, And build a bridge to span the tide.

"Old man," said a fellow traveler near, "Your wasting your time with your building here, Your journey will end at the close of day, And you never again will pass this way,

You crossed the chasm deep and wide, Why build this bridge at eventide?"

"Good friend on the road I have come," he said, "There followeth after me today, A youth whose feet must pass this way, This stream, which has meant naught to me,

Might to that fair haired youth, a pitfall be— He too must cross in the twilight dim, Good friend, I am building this bridge for him."

Let's Go Fishing

Did it ever occur to you that a man's life is full of crosses and temptations?

He comes into the world without his consent and goes out of it against his will, and the trip between is exceedingly rocky.

The rule of contraries is one of the features of the trip. When he is little, he big girls kiss him; when he is big the little girls kiss him.

If he is poor, he is a bad manager; if he is rich, he is dishonest.

If he needs credit, he can't get it; if he is prosperous, everyone wants to do him a favor.

If he is in politics it is for graft; if he is out of politics, he is no good to his country.

If he does not give to charity, he is a stingy cuss; if he does, it is for show.

If he is actively religious, he is a hypocrite; if he takes no interest in religion, he is a hardened sinner.

If he gives affection, he is a soft specimen; if he cares for no one, he is cold blooded.

If you save money, you're a grouch. If you spend it you're a loafer.

If you get it you're a grafter; If you cannot get it you're a bum—

So what the hell's the use—

Let's Go Fishing!

THE MARCH OF LABOR

Illustration showing industrialists controlling half of American industry, a survey of potential production capacity, and a statistic about married women working.

Machines Now Move Mountains

By SHERMAN J. BAINBRIDGE in The Townsend National Weekly

Move mountains. Fill valleys. Build broad highways. Dam the swift rivers. Give us power to multiply goods and replenish the earth.

And because there are men of faith—behold, the power of a billion invisible horses springs to do our bidding and giant machines are at work—hills are leveled and endless ribbons of goods flow to the markets.

Military and political leaders cry—"DEFENSE"—and demand that our skies be filled with war planes, but America needs airports from which to launch her winged armies.

Without such earth-moving efficiency, many such projects would be prohibitive.

Man stands upon the threshold of a new and glorious world. He has learned unlimited production—he has learned to move mountains—

Now he has only to learn one more lesson—he has only to remove one more doubt. The laws of physics, which produce through the exercise of intelligence, these job-annihilating, gloriously-efficient machines can also be applied in the realm of distribution.

There was work then—work for all—bloody, sweaty work. Work that made men old before their times—but there was work. Faster! cried the

advancing age. The steam shovel came—the drag line—the mechanical truck, the tractor bulldozers.

But still it was not fast enough. And so men built a new machine—the excavator.

This equipment is entirely operated by one man. It makes possible greater super-highways, larger dams and levees that will hold the wildest rivers. It makes quickly available new airports and expanded irrigated fields.

Man stands upon the threshold of a new and glorious world. He has learned unlimited production—he has learned to move mountains—

Now he has only to learn one more lesson—he has only to remove one more doubt. The laws of physics, which produce through the exercise of intelligence, these job-annihilating, gloriously-efficient machines can also be applied in the realm of distribution.

There was work then—work for all—bloody, sweaty work. Work that made men old before their times—but there was work. Faster! cried the

Science Marches On!

Still Managing The Unemployed

Again, as in every summer since the economic collapse of 1929 made unemployment a chronic social illness, the summer layoff of WPA workers is on.

"We will try something and if it works we'll try it some more," is a free quotation of the president's words to the Young Democrats in Baltimore, Md., several years ago.

The cut in WPA appropriations and the consequent layoff of a veritable army of Americans is one of the less-refined cruelties of which the workers of America are the victims.

While the program of existence which has been formulated for the unneeded derelicts of capitalism is brutal, it is also logical. It is exactly what the people voted for when they elected the political representatives of capitalism to power.

ists have a plan under which industry will be the property of all the people and operated for the benefit of all the people.

Reading Labor Advocate.

A Question Answered

William Shakespeare's famous question, "What's in a name?" has been answered at last, but with no great credit, we fear, to the mentality of the modern college student.

A vote on the handsomest man at Long Island university resulted in a victory for a student named Robert Taylor. At Columbia university a poll was taken to determine the most athletic and energetic engineer on the campus.

Somebody said it couldn't be done. But he with a chuckle replied, That "maybe it couldn't," but he would be one Who wouldn't say so till he'd tried.

STATE OF THE NATION

By Olin Miller

"The new Army recruit," says an old sergeant, "talks too much, listens too little, argues, and responds too slowly to orders."

An eager willingness to be subservient to those in authority admittedly serves to make excellent soldiers of men. But it is in this spirit of hero-worship that dictatorships are built.

The Progressive.

IT'S A GREAT SYSTEM

"Organized, attractive industry is the magic which is to transform the hovels of penury and pestilence into the abodes of health, intelligence and comfort."

FOR EXAMPLE

Large outdoors signs on roads leading into Jersey City declare: "Everything for Industry."

PARTLY IN FUN

Mr. Dilworth's face was livid with rage. "It's betrayal," he shouted at Luther, who stood waiting for his father to compose himself.

"It was treason, a sellout of the best interests of the American people," Mr. Dilworth exploded anew.

"Yes, father," Luther said patiently. "Look at this," Mr. Dilworth continued waving his paper in the air.

"Yes, father," Luther said soothingly. "And to think of it, I once held this man in the highest esteem," Mr. Dilworth fairly sputtered.

"Yes, father," Luther attempted to say consolingly.

"Yes, father," Luther repeated, trying hard to conceal a broad grin, "Hell sure has frozen over."

PURGE NEEDED

The personnel of our defense agencies "looks more like Thurman Arnold's anti-trust docket than a list of persons employed to safeguard the public interest and welfare," Rep. Robert R. Jones (R., O.) declared recently in introducing a bill to prohibit employment by the government of anyone previously connected with a company found guilty of or pleading no defense to violating anti-trust laws.

FAMOUS FABLES

James Withcomb Riley once attended a party at which were present a number of would-be literary people. One budding author, a young woman whose success had been considerably less than sensational, was bemoaning the poor prices paid in the literary field.

Every man, however obscure, however far removed from the general recognition, is one of a group of men impressive for good, and impressive for evil, and it is in the nature of things that he can not really improve himself without in some degree improving other men.

Idea are like beards; men do not have them until they grow up.—Voltaire.

War Contradicts "Eminent Economists"

For the years before the World War, "eminent economists" told the world that war was becoming so expensive no nation could afford a prolonged conflict and that the nation with the bag of gold was pretty sure to win.

That theory was pretty well discredited in the years following August, 1914. In fact, vanquished Germany emerged from the holocaust in better financial condition than some of the victorious allies.

However, it has remained for the present war to completely discredit the old theory. So far as the outside world was concerned, Hitler was "bankrupt" when he started this conflict, and he has carried it out without any noticeable financial strain.

The answer is comparatively simple. The dictator has put the entire country on a war footing. Everyone, directly or indirectly, "works for the government" and is paid in government "scrips," which is not unlike the "scrip" with which coal companies and other corporations at one time paid their employes in this country.

The result is that so long as Germany and its vassal nations can produce the materials needed to carry on the war, Hitler may depend on the printing press and the power to ration food and other necessities of life to keep the machine going.

In other words, the economic life of a nation is not dependent on bags of gold, but on the ability of its people to produce the things needed to give human beings an "abundant life."—Labor.

DEFENSE AGAINST INFLATION

By LLOYD M. COSGRAVE (Workers Education Bureau of America)

If America had the choice between severe airplane attacks and severe inflation, it would be better to choose the former. They would, it is true, be more spectacular and would provide more sensational material at which to point a camera.

What is inflation? It is the rotting of the dollar. The dollar, when it is healthy, has a purchasing power which varies only slightly from day to day, month to month, and year to year.

These "ripples" in the purchasing power of the dollar are constantly being measured by statisticians in Washington and elsewhere but they are of slight concern to the average householder.

RED CAPS HEARING SET FOR NEW YORK AUGUST 4

A hearing on wages and hours for red caps will be held in New York City beginning August 4.

The hearing will be held at 10:00 A. M. in the Chambers of the City Council, City Hall.

Still More SNPJ Lodges Cooperating on Novak's Dictionary

In the last few weeks I have received contributions and paid orders to aid the publication of Novak's Dictionary additionally from the following SNPJ lodges: Nos. 39, 476, 50, 29, 137 (six copies), and 677.

As He Is

A friend is a person who dislikes the same people you do.